

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 19

(2005–2006)

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2005,
eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Innledning og sammendrag	7	7.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I	28
2	Eksportkontrollregelverket	10	7.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	28
2.1	Utenriksdepartementets retningslinjer	10	7.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere	29
2.2	Eksportkontrollloven	12	7.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgiver	29
2.3	Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen	13	7.9	Utførsel av håndvåpen og deler til disse	40
2.4	EUs adferdskodeks	14	7.10	Forsvarets utførsler	42
3	Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet	15	7.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2005	43
4	Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	16	7.12	Formidling og overføring av produksjonsrettigheter	43
4.1	Det multilaterale ikke-spredningsregimet	17	7.13	Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2005	43
4.2	De multilaterale eksportkontrollregimene	18		Vedlegg	
4.3	Andre ikke-spredningstiltak	19	1	Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer	45
4.4	Håndvåpen og arbeidet for å hindre ulovlig våpenhandel	21	2	Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål	48
5	Det nasjonale eksportkontrollapparatet	22	3	Den europeiske unions atferdskodeks for våpeneksport, 8. juni 1998	52
5.1	Eksportkontroll av forsvarsmateriell ..	23	4	Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi	55
5.2	Eksportkontroll av flerbruksvarer	24	5	Oversikt over medlemsskap i de multilaterale eksportkontrollregimene	57
6	Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid	26			
7	Eksporten av forsvarsmateriell i 2005	27			
7.1	Utviklinga i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner ...	28			
7.2	Eksporten av kategori-A materiell fordelt på grupper av land	28			
7.3	Eksporten av kategori-A materiell fordelt på grupper av land	28			
7.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	28			

Forklaring på forkortelser

AG	Australia Group	Australia-gruppen (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
BWC	Biological Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
ECOWAS	Economic Community of West African States	Det økonomiske fellesskapet av vestafrikanske stater
FFI		Forsvarets forskningsinstitutt
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergi-byrået
IFE		Institutt for energiteknikk
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer
NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativ for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
TAD		Toll- og avgiftsdirektoratet
WA	The Wassenaar Arrangement	Wassenaar-samarbeidet (multilat. eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

St.meld. nr. 19

(2005–2006)

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2005, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 2. juni 2006,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning og sammendrag

Regjeringen er opptatt av å gi økt innsyn i spørsmål knyttet til utførselen av norsk forsvarsmateriell. Denne meldingen står sentralt i dette arbeidet. For første gang gir meldingen informasjon om forsvarsmyndighetenes utførsel av eget materiell, samt om utførselen av håndvåpen fra Norge. Det gis en oversikt over avslag på lisenssøknader og hvilket av de åtte kriteriene i EUs adferstokodeks som er anvendt. Dessuten legges det vekt på i størst mulig grad å beskrive varene og teknologien som er utført, samt å opplyse hvilke land som har mottatt varene. For å oppnå en mer oversiktelig fremstilling av eksporten er det utarbeidet selvforklarende diagrammer og andre grafiske fremstillinger. Det gis dessuten informasjon om formidling av forsvarsmateriell mellom tredjeland og om overføring av produksjonsrettigheter av forsvarsmateriell til utlandet.

Som ledd i målsettingen om åpenhet omkring internasjonal våpenhandel vil et sammendrag av stortingsmeldingen bli oversatt til engelsk og bli lagt ut på departementets hjemmeside (www.eksportkontroll.mfa.no).

Eksporten av forsvarsmateriell økte fra om lag 2 milliarder kroner i 2004 til ca. 2,9 milliarder i 2005.

Til sammenligning var den samlede verdien av eksporten omlag 3 milliarder kroner i 2003. Avhengig av når enkeltleveranser finner sted vil slike svingninger oppstå fra år til år. Verdien av eksporten representerer reelle salg og er basert på eksportørenes egne rapporter. Departementet kontrollerer rapportene mot innvilgede tillatelser og lisenser.

Økningen i 2005 skyldes økt eksport til USA, Australia, Italia, Kuwait, Polen, og Spania. Dette omfatter særlig våpenstasjoner, panservernraketter, ildledings- og søkerutstyr, ammunisjon og sprengstoff, kommunikasjonsutstyr og minesveiper. Det var nedgang i eksporten til bl.a. Belgia, Hellas, Saudi-Arabia, Storbritannia og Tyskland.

I likhet med foregående stortingsmeldinger baserer tallmaterialet i denne meldingen seg på utførsel av varer som omfattes av Utenriksdepartementets liste I¹, samt tjenester og teknologi knyttet til disse varene. Liste I omfatter både A-

¹ Varene på Liste I omtales heretter som forsvarsmateriell. Utenriksdepartementets liste I (vedlegg 1) beskriver dette materiellet og tilhørende teknologi. Oversiktene i meldingens kapittel syv omfatter bare verdien av utførte varer og tilhørende teknologi beskrevet på liste I, samt tjenester knyttet til disse varene.

materiell, som er våpen og ammunisjon, og B-materiell, som er andre varer spesielt utviklet eller modifisert for militære formål. Mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge er i hovedsak medlemslandene i NATO, Sverige og Finland. I 2005 utgjorde eksporten av A-materiell til disse landene 82 %, og for B-materiell 70%.

Sammenlignet med andre nasjoner, praktiserer Norge en svært streng håndheving av eksportkontrollregelverket. Et hovedkrav er at det skal foreligge tilfredsstillende dokumentasjon før utførselstillatelse kan innvilges. Dokumentasjon er ofte en sluttbrukererklæring der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materiellet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt at materiellet ikke skal videreselges uten norske myndigheters samtykke.

Ved eksport av våpen og annet militært materiell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter er det mangeårig praksis for at man som hovedregel ikke krever sluttbrukererklæring med re-eksportklausul. Årsaken til dette er at man har basert seg på tillit til at en annen alliansepartner ikke reeksporterer det importerte materiellet. Det har heller aldri vært lagt geografiske begrensninger på hvor forsvarsmyndighetene i NATO-land kan bruke militært materiell importert fra Norge. For å sikre mest mulig like rammevilkår er det behov for internasjonal samordning med hensyn til dokumentasjonskrav og sluttbrukerkontroll. Dette forsøkes ivaretatt gjennom utveksling av opplysninger om, og synspunkter på, hvilke dokumentasjonskrav som bør stilles. Målet er å komme frem til mer ensartede standarder og prosedyrer på internasjonal basis, særlig for å forhindre ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen.

Utenriksdepartementets kontroll med eksport av våpen og militært materiell utøves på grunnlag av en egen lov, forskrift og retningslinjer for Departementets behandling av søknader om tillatelse til eksport av forsvarsmateriell. Regelverket og praksisen baserer seg på en regjeringserklæring og et stortingsvedtak av 11. mars 1959. Erklæringen slo fast at «hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig».

Stortinget tok «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende

område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted».

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Eksportkontrollen tar også sikte på å hindre at varer og teknologi for fremstilling av masseødelegglesesvåpen utføres i strid med norsk regelverk, internasjonale avtaler og internasjonalt samarbeid som Norge har sluttet seg til. Slike varer er beskrevet på Utenriksdepartementets liste II² (flerbruksvarer).

I 2004 ble det foretatt en rekke endringer i eksportkontrollforskriftene. Det ble redegjort for disse endringene i St.meld.nr. 36 (2004-2005).

Med virkning fra 1. juli 2005 ble det foretatt endringer i eksportkontrollloven. Den første endringen gjelder leveranser som kan benyttes i forbindelse med terrorhandlinger. Den andre sikrer hjemmel til å utøve kontroll med formidling av visse sensitive flerbruksvarer mellom to fremmede land.

Som følge av av de to lovendringene, arbeider Utenriksdepartementet nå med å foreta nødvendige forskriftsendringer for å sikre gjennomføring på en mest mulig hensiktsmessig og effektiv måte. I tillegg har en rekke internasjonale forpliktelser som Norge har inngått, særlig knyttet til De Forente Nasjoners (FN) sikkerhetsrådsresolusjoner 1373 (2001) og 1540 (2004), ledet til behov for gjennomføring i norsk rett. Resolusjonene medfører forpliktelser for medlemslandene når det gjelder iverksettelse av nasjonale tiltak for å hindre terrorister og spredningsland i å få tilgang til sensitive varer og teknologi i tilknytning til masseødelegglesesvåpen. Dette er et arbeid som bl.a. krever samordning med Justisdepartementet. Dette gjelder bl.a. den pågående gjennomgangen av straffeloven når det gjelder internasjonal terrorisme og varer som kan være ment for utvikling eller fremstilling av masseødelegglesesvåpen. Utenriksdepartementet arbeider i tillegg med et forslag rettet mot kontroll med transport av våpen og militært materiell mellom tredjeland. Målsetningen er å legge frem et forslag til nye eksportkontrollforskrifter innen utgangen av 2006.

² Flerbruksvarer har i utgangspunktet sivile bruksområder, men kan i tillegg ha viktige militære anvendelser.

Utenriksdepartementet arbeider fortløpende med å sikre et tidsmessig og effektivt regelverk. Som forvaltnings- og kontrollorgan legger Utenriksdepartementet betydelig vekt på nært samarbeid med den enkelte eksportør fra sak til sak. Når det gis tillatelse til salg av forsvarsmateriell vil spørsmålet om fremtidig vedlikehold, reparasjoner og leveranse av reservedeler inngå i departementets totalvurdering. Hensynet til norske leverandørers troverdighet som handelspartnere er også et forhold som myndighetene må ta i betraktning når det gjelder å gi tillatelse til oppfølgingsleveranser.

Norge sluttet seg til EUs adferdskodeks for eksport av våpen og militært materiell i 1998. Kodeksen har vært gjenstand for betydelig styrking de siste årene, og danner i økende grad et internasjonalt rammeverk for prinsippene om leveranser av våpen og militært materiell. I 2004 inngikk Norge, som eneste ikke-medlem, et nærmere samarbeid med EU innenfor rammen av EUs adferdskodeks.

Norge deltar aktivt i det omfattende internasjonale samarbeidet som er etablert på eksportkontroll- og ikke-spredningsområdet. Dette samarbeidet er nødvendig for å hindre ulovlig våpenhandel og spredning av masseødeleggende våpen. Kontrollen med flerbruksvarer (liste II) bygger i sin helhet på det internasjonale eksportkontroll-samarbeidet. Handelen med konvensjonelle våpen og militært materiell (liste I) er i utgangspunktet et nasjonalt ansvar, men også her har utviklingen de senere år gått i retning av økt internasjonal dialog og koordinering. Arbeidet har de siste årene vært ytterligere drevet frem av kravet til økt åpenhet om handelen med forsvarsmateriell.

Norge har vært medlem av styret i det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) i 2005. Som medlem av styret arbeider Norge aktivt for å styrke IAEAs innsats på ikke-spredningsområdet. Dette legger til rette for en styrket norsk innsats i arbeidet for å sikre fredelig bruk av kjernefysisk teknologi.

Norge har også hatt formannskapet i det multilaterale eksportkontrollregimet Nuclear Suppliers Group (NSG) siden juni 2005. Under det norske formannskapet i NSG har leverandørlandene av kjernefysisk teknologi styrket sin samordning innenfor NSG. Siktemålet har vært å sikre gjen-

nomføring av høye og felles kontrollstandarder med handelen av slike varer.

Innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene er det etablert egne ekspertfora for håndhevelse og kontroll, og informasjonsutvekslingen mellom deltakerlandene er betydelig styrket de senere årene. Wassenaar-samarbeidet vil i 2007 gjennomføre forhandlinger for å styrke og videreutvikle samarbeidet om kontroll med konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi. Under en tilsvarende gjennomgang i 2003 ble det bl.a. oppnådd enighet om felles kriterier for kontroll med bærbare luftvernsystemer (MANPADS) og håndvåpen, samt om felles kriterier for kontroll med formidling av våpen mellom tredjeland.

EUs adferdskodeks, samt vedtakene om standarder for eksport av forsvarsmateriell fattet av Wassenaar-samarbeidet (WA) legger også føringer for den norske praktiseringen når det gjelder eksportkontroll av forsvarsmateriell. Kodeksens åtte kriterier og WA-vedtakene etterleves innenfor rammen av det norske regelverket.

Norge gjennomfører relevante vedtak om våpenembargoer fattet av FNs Sikkerhetsråd og i OSSE, uavhengig av om de har bindende eller ikke-bindende karakter. I praksis har Norge også sluttet seg til og etterlever EU-vedtak om våpenembargoer. Dette er en politikk Regjeringen tar sikte på å videreføre.

Meldingen omtaler også det nasjonale eksportkontrollapparatet og Utenriksdepartementets saksbehandling i eksportkontrollsaker. Det redegjøres for Utenriksdepartementets behandling av søknader om utførselstillatelse for både forsvarsmateriell (liste I) og flerbruksvarer (liste II).

Økt internasjonal innsats medfører økte forventninger til at de enkelte land evner å etterleve og gjennomføre effektiv eksportkontroll. For å sikre gjennomføring av en forsvarlig og effektiv eksportkontroll samarbeider Utenriksdepartementet med en rekke andre etater.

De siste årene har forsvarsindustrien gjennomgått betydelige tilpasninger til et endret internasjonalt marked. Omstrukturering og internasjonalisering har ført til at norske forsvarsmateriellbedrifter har satset på utvikling av nisjekompetanse innenfor rammen av flernasjonalt samarbeid. Også dette spørsmålet omtales i denne meldingen.

2 Eksportkontrollregelverket

Utenriksdepartementet har ansvaret for kontrollen med eksport fra Norge av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹, flerbruksvarer², teknologi og tjenester. Kontrollen utøves på grunnlag av et eget regelverk, som omfatter lov, forskrifter, retningslinjer og kontrollister.

Utenriksdepartementet gjennomførte to lovendringer i 2005. I 2004 ble det foretatt en rekke endringer i forskriftene. Utenriksdepartementet arbeider med nye forskriftsendringer for å sikre gjennomføring av lovendringene som ble iverksatt 1. juli 2005.

I dette kapittelet redegjøres det for de politiske retningslinjene, som Utenriksdepartementet legger til grunn i saksbehandlingen av søknader om tillatelse til å utføre forsvarsmateriell. Deretter gis en omtale av eksportkontrollloven- og forskriftene.

2.1 Utenriksdepartementets retningslinjer

Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål ble offentliggjort 28. februar 1992. Retningslinjene beskriver bl.a. hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved vurderingen av hvilke land som kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Retningslinjene definerer hvilke kategorier materiell som kan eksporteres til de forskjellige landgruppene, samt hvilke krav som stilles til dokumentasjon. Retningslinjene er publisert for å gi større åpenhet om og forutsigbarhet med hensyn til mulighetene for å få utførselstillatelse.

Kontrollen med eksport av forsvarsmateriell bygger på Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, som slår fast at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil

tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». I vedtak av samme dato tar Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted». Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en rekke politiske og tekniske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter, jfr. også St.meld. nr. 43 (1997-98), nr. 45 (2000-2001), nr. 29 (2001-2002), nr. 35 (2002-2003) og nr. 36 (2004-2005).

Et enstemmig Storting sluttet seg til en presisering som Bondevik I-regjeringen gjorde i 1997 om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

I vurderingen av en søknad om eksportlisens stilles det allerede strenge krav til situasjonen på menneskerettighetsområdet i det aktuelle mot-takerlandet. Departementet vil likevel vurdere om det kan ligge en merverdi i å nedfelle internasjonal humanitærrett og menneskerettigheter som vilkår i regelverket på eksportkontrollområdet.

Retningslinjene opererer ikke med landlister, men definerer tre retningsgivende landgrupper for Utenriksdepartementets vurdering av hvem som kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Landgruppe 1 er NATOs medlemsland og de nordiske land, samt andre land som etter en grundig vurdering kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen og ammunisjon. Landgruppe 2 er land som Norge på grunn av regelverket ikke kan eksportere forsvarsmateriell til. Dette er land hvor det er krig eller krig truer, land der det er borgerkrig, land der en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold tilsier at eksport av forsvarsmateriell ikke bør finne sted, og land som

¹ Forsvarsmateriell beskrevet på Utenriksdepartementets Liste I.

² Sivile produkter som har viktige militære anvendelsesområder. Beskrevet på Utenriksdepartementets Liste II.

FNs sikkerhetsråd har vedtatt sanksjoner mot. Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til. Land i gruppe 3 kan, etter en nøye vurdering, eventuelt motta annet militært materiell.

Retningslinjene skiller mellom kategori A-materiell og kategori B-materiell. Begge kategoriene er omfattet av liste I. Med kategori A-materiell forstås våpen og ammunisjon av alle slag, samt materiell som i vesentlig grad vil kunne påvirke de militære styrkeforhold utover nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer. Kategori B-materiell er annet forsvarsmateriell som ikke har egenskaper eller bruksområder slik de er definert for varekategori A. Retningslinjene sier at det kan gis lisens for A-materiell bare når kunden er, eller opptrer på vegne, av forsvarsmakten i mottakerlandet. Dette må dokumenteres.

I vurderingen av om en vare eller teknologi er A- eller B-materiell, trekker Utenriksdepartementet ved behov på ekspertise fra først og fremst Forsvarets forskningsinstitutt og Institutt for energiteknikk.

Dokumentasjonskrav og sluttbrukerkontroll

Utenriksdepartementets saksbehandling skal sikre at det foreligger tilfredsstillende dokumentasjon før utførselstillatelse kan innvilges. Kravet til dokumentasjon vil være avhengig av mottaker og det aktuelle materiellets karakter.

Dokumentasjon er ofte en sluttbrukererklæring der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materiellet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt at materiellet ikke skal videreselges uten etter norske myndigheters samtykke. Det kan i bestemte saker kreves at sluttbrukererklæringen skal være myndighetsbekreftet.

I visse tilfeller kan dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren være tilstrekkelig. Dette gjelder i tilfeller hvor mottakerlandet er medlemsland i NATO eller hvor det foreligger bilaterale avtaler om forsvarsmateriellsamarbeid. Når det gjelder innsatsvarer som krutt og sprengstoff eller komponenter, trengs det en kundeerklæring som gir forsikringer om at materiellet i sin helhet skal benyttes i importørens egen produksjon, at det ikke vil bli viderekseportert separat og at det vil inngå i det ferdige produktet uten at dette fremstår som norsk. Importsertifikat skal sikre at eventuell reeksport skjer i samsvar med importlandets eksportkontrollregler.

Ved eksport av våpen og annet militært materiell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter er det mangeårig praksis for at man som hovedregel ikke krever sluttbrukererklæring med re-eksportklausul. Årsaken til dette er at man har basert seg på tillit til at en annen alliansepartner ikke reeksporterer det importerte materiellet. Det har heller aldri vært lagt geografiske begrensninger på hvor forsvarsmyndighetene i NATO-land kan bruke militært materiell importert fra Norge.

Departementet tok nylig initiativ til dialog med en rekke allierte og nærstående land med sikte på å få klarhet i hvilke faktiske krav som stilles til sluttbrukerkontroll. Informasjonen som er fremkommet viser at disse landenes praksis i all hovedsak ligger på samme linje som den norske. Type materiell, dvs. om det er hele våpensystemer, innsatsvarer eller deler, og mottakerlandet, vil være bestemmende for hvilken type dokumentasjon som anses adekvat i det enkelte tilfelle.

Innenfor rammen av det multilaterale eksportkontrollregelverket utveksles informasjon om sluttbrukere som det knyttes bekymring til. Medlemslandene utveksler også informasjon om lisensavslag og relevant informasjon om anskaffelsesforsøk og lignende. Selv om det enkelte land ikke er bundet av andres avslag, inngår denne type informasjon i all behandling av lisenssøknader.

Det finner sted en internasjonal utveksling av opplysninger om og synspunkter på hvilke dokumentasjonskrav som bør stilles. Dette gjøres for å sikre mest mulig like rammevilkår og internasjonal samordning med hensyn til dokumentasjonskrav og sluttbrukerkontroll.

Målet er å komme frem til mer ensartede standarder og prosedyrer på internasjonal basis, særlig med sikte på å forhindre ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen. Både innenfor OSSE og Wassenaar-samarbeidet er det oppnådd enighet om veiledende formater for sluttbruker-sertifikater.

Delleveranser og flernasjonale produkter

Retningslinjene tar hensyn til at eksporten kan ha ulike formål, f.eks. samarbeids- og utviklingsprosjekter, tjenester eller teknologioverføringer. Produktene kan ha selvstendig funksjon eller være delleveranser. Med deler menes varer uten selvstendig funksjon, f.eks. elektronikkkomponenter, programvare eller metallhylser. For delleveranser skal søknaden i utgangspunktet behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet.

Retningslinjene åpner imidlertid for at norsk kontroll med sluttbruker unntaksvis kan fravikes. Dette gjelder blant annet ved samarbeidsavtaler som er godkjent av norske myndigheter, jf. retningslinjenes kap. VII.2. Disse reglene kommer til anvendelse når det ferdige produktet ikke fremstår som norsk.

Unntak fra hovedregelen om norsk sluttbrukerkontroll kan også gjøres på visse vilkår dersom produktet er resultat av et flernasjonalt samarbeid. I retningslinjenes kap. III om samarbeids- og utviklingsprosjekter gis det rom for at det ferdige produktet i slikt samarbeid kan eksporteres etter samarbeidslandets regler dersom produktet ikke fremstår som norsk.

Retningslinjene fra 1992 ga ikke full klarhet i hvordan søknader om utførsel av produkter med flernasjonal identitet skulle behandles. Økt integrasjon i forsvarsindustrien og økt internasjonalt samarbeid om utvikling og produksjon av forsvarsmateriell skapte nye utfordringer for eksportkontrollen.

I 1998 ble det derfor tatt inn et nytt kapittel IV som gir nærmere regler for behandlingen av flernasjonale produkter.

2.2 Eksportkontrollloven

Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. er grunnlaget for eksportkontrollen. Alle varer og tjenester og all teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militære formål, eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, må ikke utføres uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Liste I (våpen og militært materiell) og liste II (flerbruksvarer) beskriver produkter og teknologi som krever slik tillatelse. Kontrollen med teknologi omfatter også immateriell teknologioverføring.

Loven setter forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet uten særskilt tillatelse.

Enhver plikter å gi departementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige i forbindelse med behandlingen av søknader om eksportlisens. En slik rett til innhenting av bedriftssensitiv infor-

masjon har sitt motstykke i taushetsbestemmelsene i loven.

Eksportkontrollloven inneholder egne straffebestemmelser. Forsettlig brudd på regelverket straffes med bøter eller fengsel inntil fem år eller med begge deler. Uaktsom overtredelse kan straffes med bøter eller fengsel inntil to år. Når et lovbrudd er begått av en som handler på vegne av et selskap med begrenset ansvar, et kommandittselskap eller en annen sammenslutning eller en stiftelse, kan foretaket ilegges bot. Dersom et forhold ikke rammes av strengere straffebud kommer straffeloven til anvendelse.

Arbeidet med lovendringer

Bakgrunnen og behovet for å oppdatere lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi var at loven bare ga hjemmel for å regulere utførsel som kan «tjene til å utvikle et lands militære evne». Terroranslagene mot amerikanske mål 11. september 2001 førte imidlertid til at Utenriksdepartementet iverksatte et arbeid med sikte på å lovfeste krav om kontroll med utførsel av andre varer, teknologi og tjenester som kan benyttes for terrorformål. I tillegg til terrorismeaspektet, foreslo Utenriksdepartementets å hjemle kontroll med formidling av visse særlig sensitive flerbruksvarer. Slik kontroll innebærer at personer som har fast opphold i Norge og norske selskapet og institusjoner må ha tillatelse fra Utenriksdepartementet for å kunne formidle salg av slike varer mellom to tredjeland av slike varer. Dette vil bidra til å styrke kontrollen med den internasjonale handelen med slike varer og teknologi. Tiltaket utgjør også et ledd i kampen mot internasjonal terrorisme.

I tråd med Innst.O.nr. 74 (2004-2005) og Ot.prp.nr. 47 (2004-2005) besluttet Stortinget (jf. Besl.O.nr. 72 (2004-2005)) å endre eksportkontrollloven som foreslått. Endringene trådte i kraft 1. juli 2005. Begge endringene gjaldt lovens § 1, henholdsvis første og annet ledd (endringene fremgår i kursiv):

«Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, *samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffelovens § 147 a første ledd*, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud

mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. *Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.*

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.»

Utenriksdepartementet har igangsatt arbeidet med å sikre gjennomføring av lovendringene i forskrift.

2.3 Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen

Det er utferdiget en forskrift i medhold av eksportkontrollloven. Forskrift av 10. januar 1989 gir nærmere regler om gjennomføring av eksportreguleringen. Denne forskriften inneholder bl.a. krav om lisens ved utførsel av varer og tilhørende teknologi beskrevet på vareliste I (våpen og militært materiell) og vareliste II (flerbruksvarer). Det kreves også tillatelse ved utførsel av nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker og produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester. Videre inneholder forskriften bestemmelser om visse unntak fra lisensplikten, samt administrative bestemmelser om oppbevaring av tillatelser og departementets rett til å stille vilkår for innvilgelse av lisens. I 2000 ble en ny paragraf (§ 13) tilføyet. Den gir departementet anledning til å tilbakekalle en lisens dersom grunnlaget for innvilgelsen er blitt vesentlig endret.

For gjennomføring av bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd om fullstendig eller delvis handelsembargo mot visse land, blir det utferdiget forskrifter med hjemmel i Lov av 7. juni 1968 nr. 4 om gjennomføring av bindende vedtak av FNs Sikkerhetsråd. På denne måten blir bindende vedtak i Sikkerhetsrådet gjort til norsk rett.

Arbeidet med forskriftsendringer

I st.meld.nr. 36 (2004-2005) om utførsel av forsvarsmateriell fra Norge, eksportkontroll og internasjonalt ikke spredningssamarbeid ble det rede-

gjort grundig for forskriftsendringer som ble gjennomført i 2004.

Utenriksdepartementet arbeider nå med hvordan lovendringene som ble iverksatt 1. juli 2005 kan gjennomføres i forskrift. Utenriksdepartementet arbeider med sikte på å legge frem et forslag til revidert forskrift i løpet av 2006.

Utenriksdepartementet vurderer i denne sammenheng også en helt ny forskrift til eksportkontrollloven, og som vil omfatte følgende handlinger:

- forbud mot transport av våpen til land underlagt en våpenembargo vedtatt av FN eller ved andre tiltak som Norge har sluttet opp om;
- forbud mot utførsel og formidling av varer, teknologi og tjenester når det er kjent at de er tenkt benyttet i utøvelse av terrorhandlinger eller til bruk i forbindelse med masseødelegelsesvåpenprogrammer.

Kontrollistene

Utenriksdepartementets kontrollister er en del av forskriftene. Forsvarsproduktene som omfattes av denne meldingen er spesifisert i liste I. Flerbruksvarer er beskrevet i liste II. For utførsel av varer som er spesifisert i listene kreves utførselslisens fra Utenriksdepartementet. Det kreves også skriftlig tillatelse ved overføring av teknologi og utføring av tjenester for utenlandsk kunde, enten tjenesten utføres i Norge eller i utlandet.

Liste I dekker alle våpen og militære varer som omfattes av internasjonale varelistene. Den norske listen er utformet på en meget generisk måte ved at den omfatter alle kategorier våpen og militært materiell, og at den definerer lisensplikt for alle varer og teknologi som er spesielt konstruert eller modifisert for militære formål.

I etterkant av terroranslagene 11. september, er det innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene tatt initiativ til identifisering av varer og teknologi som i gitte situasjoner kan benyttes i terrorvirksomhet. Siktemålet er at slike varer og teknologi blir underlagt eksportkontroll. Det er fattet flere vedtak om utvidelse av listene, bl.a. når det gjelder ubemannede luftfarkoster (UAV) og visse glattborede skytevåpen. Ytterligere forslag om inkludering av nye varer og teknologi på listene er under diskusjon.

Annen lisensplikt. Særlige unntak fra lisensplikten

I tillegg til lisensplikten for varer, teknologi og tjenester spesifisert i kontrollistene er det regler i forskriftene som i spesielle tilfeller fanger opp

varer som ikke er spesifisert i listene. Det finnes tre forskjellige såkalte «fanger alt»-regler i forskriftene (§ 1 bokstavene f, g og h).

Den ene regelen sier at det ved utførsel for militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig, er alle varer, teknologi og tjenester lisenspliktige selv om de ikke er omfattet av listene.

Den andre regelen gir hjemmel for å kreve lisens for alle varer, teknologi og tjenester selv om de ikke er omfattet av Utenriksdepartementets lister i tilfeller der eksportøren er kjent med at disse er beregnet for eller vil bli brukt i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen eller kjemiske eller biologiske våpen. Tilsvarende gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som leverer slike våpen.

I tillegg er det lisensplikt for alle varer, teknologi eller tjenester til militær bruk i områder som er gjenstand for en våpenembargo vedtatt av FNs Sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII. Dette er i tråd med vedtak fattet innenfor rammen av Wassenaar-samarbeidet.

2.4 EUs adferdskodeks

Norge sluttet seg til EUs adferdskodeks for våpeneksport i 1998. Kodeksens åtte kriterier har hittil blitt håndhevet innenfor rammen av det norske regelverket. Kodeksen har utviklet seg til å fremstå som et internasjonalt referanseverk for lisensiering av våpen og militært materiell. I det multilaterale eksportkontrollssamarbeidet refereres det i økende grad til EU-kriteriene. I tillegg danner kodeksen i økende grad rammen for åpenhet om utførsel av våpen og militært materiell. Innenfor EU arbeides det nå for å videreutvikle og styrke kodeksen.

Fra norsk side er det lagt vekt på å bidra til internasjonal aksept for høye standarder på dette området, både når det gjelder ansvarlighet i behandlingen av søknader om utførsel og når det gjelder åpenhet om slik handel. På denne bakgrunn inngikk Norge og EU i 2004 en avtale om et nærmere samarbeid innenfor rammen av adferdskodeksen. Samarbeidet innebærer bl.a. at det utveksles regelmessig informasjon om avslag på søknader om eksport av våpen og militært materiell med utgangspunkt i kodeksens prinsipper. Oversikt over avslag på søknader om utførselslisens er gitt i kap. 7.

3 Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet

Regjeringen er opptatt av å gi økt innsyn i spørsmål knyttet til utførselen av norsk forsvarsmateriell. I denne meldingen beskrives bl.a varene og teknologien som er utført i størst mulig grad, samtidig som det opplyses hvilke land som har mottatt varene. Med sikte på å oppnå en mer oversiktelig fremstilling av omfanget av eksporten er det utarbeidet diagrammer og grafiske fremstillinger. Det gis også informasjon om formidling av forsvarsmateriell mellom tredjeland og om overføring av produksjonsrettigheter av forsvarsmateriell til utlandet. I tillegg gis det for første gang informasjon om forsvarsmyndighetens utførsel av forsvarsmateriell, om utførselen av håndvåpen og om hvilke EU-kriterier som er anvendt ved avslag på søknader om lisene.

Informasjonen reflekteres på følgende måte:

- hvilke varer som er utført, herunder hvordan varene fordeler seg mellom kategori A- og B-materiell.

I tillegg gis det innsyn i:

- avslag på lisenssøknader;
- tillatelser til formidling av forsvarsmateriell fra ett tredjeland til et annet;

- tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter.
- utførsel av håndvåpen;
- relevante utlån av forsvarsmateriell fra forsvarsmyndigheten.

Følgende tiltak skal bidra til at fremstillingene blir mer oversiktelige:

- oversikt over eksporten fordelt på regioner fremstilles i form av diagrammer;
- oversiktene over årlig eksport fremstilles grafisk;
- forklaringer, blant annet i form av fotnoter, benyttes i større grad.

Praktiseringen av økt innsyn vil måtte skje innenfor rammen av de begrensninger som den lovbestemte taushetsplikten setter.

Når det gjelder rutinene for Stortingets innsyn i eksporten av forsvarsmateriell, mener Regjeringen at Stortinget får tilstrekkelig innsyn gjennom den årlige Stortingsmeldingen om eksport av forsvarsmateriell. Regjeringen vil samtidig videreføre praksisen med å konsultere og informere Stortinget om saker av særlig omfang og viktighet.

4 Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Leverandørlands samarbeid og koordinering av nasjonale tiltak gjennom multilateralt eksportkontrollssamarbeid er et viktig virkemiddel i arbeidet for å hindre spredning av masseødelegglesesvåpen og oppbygging av offensiv militær slagkraft som kan utgjøre en trussel mot internasjonal stabilitet og sikkerhet. Dette samarbeidet finner først og fremst sted i de multilaterale eksportkontrollregimene¹. Samarbeidet er etablert av leverandørland for å komplementere og sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet, særlig avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BWC). På denne måten tar land som besitter sensitiv teknologi ansvar for å sikre at deres varer og teknologi ikke bidrar til utvikling av masseødelegglesesvåpen eller havner i hendene på terrorister.

Etter terroranslagene 11. september 2001 har det internasjonale samfunnet iverksatt nye tiltak for å hindre at våpen, militært materiell og sensitive flerbruksvarer kommer på avveie. FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 (2001) pålegger medlemslandene å treffe nødvendige tiltak mot terrorisme gjennom lovgivning og kontrolltiltak på nasjonalt plan. FNs sikkerhetsråd vedtok dessuten 28. april 2004 resolusjon 1540 om ikke-spredning av masseødelegglesesvåpen. Resolusjonen gir støtte til og anerkjennelse av eksportkontrolltiltak i kampen mot spredning av masseødelegglesesvåpen. Den forplikter alle medlemslandene til å motarbeide spredning av kjernevåpen, biologiske og kjemiske våpen og leveringsmidler (missiler) for slike våpen. Denne forpliktelsen gjelder uavhengig av om landene er part til de globale nedrustnings- og ikke-spredningsavtalene. Rapporteringskravene er særlig knyttet til nasjonal lovgivning når det gjelder import- og eksportkon-

troll, politi- og tollkontroll og fysisk sikring av sensitive materialer.

Innenfor de multilaterale eksportkontroll- og ikke-spredningsregimene er det tatt en rekke initiativ for å bidra til å oppfylle Sikkerhetsrådets resolusjonene 1373 og 1540 om tiltak mot terrorisme. Første skritt har vært å oppdatere regimenets retningslinjer slik at virkeområdene nå også omfatter tiltak som kan hindre spredning av sensitive varer og teknologi til terrorister. Det er tatt initiativ til en mer omfattende utveksling av relevant informasjon, identifisering av varer og teknologi som er særlig relevant i terrorsammenheng, større åpenhet om leveranser av slike varer og teknologi, samt iverksettelse av særlige tiltak som kan hindre at terrorister får tilgang til sensitive varer og teknologi. Slike tiltak retter seg bl.a. mot kontroll med formidlere og distributører av sensitive varer og teknologi mellom tredjeland. Det er også tatt initiativ i retning av tiltak for å avdekke bruk av mellomledd og frontelskaper i forbindelse med illegitime anskaffelsesaktiviteter. Norge er en pådriver i dette arbeidet. Med utgangspunkt i resolusjon 1540 har de multilaterale eksportkontrollregimene henvendt seg til 1540-komiteen og tilbudt assistanse til land som har behov for å sikre etterlevelse og gjennomføring av forpliktelsene.

I arbeidet med å identifisere hvordan eksportkontroll kan bidra til å hindre at terrorister får tilgang til våpen og sensitive varer, er det særlig fokusert på utveksling av informasjon, kontroll med transittforsendelser, styrking av grensekontroll, samt kontroll med formidling mellom tredjeland og immateriell teknologioverføring. I tillegg er det igangsatt et arbeid for å vurdere hvilke sensitive varer som kan være mest attraktive for terrorister, og som ikke står på kontroll-listene idag. Dette dreier seg f.eks. om utstyr som kan forstyrre samband (jammeutstyr) og visse typer laserutstyr.

I tillegg til utveksling av informasjon om sluttbrukere, frontelskaper, anskaffelsesmetoder, fraktruter og prosjekter det er knyttet særlig bekymring til i spredningssammenheng, foregår

¹ Australia-gruppen (kjemiske og biologiske våpen); Nuclear Suppliers Group, NSG, og Zangger-komiteen (kjernefysiske våpen); Regimet for eksportkontroll av missilteknologi, MTCR; Wassenaar-samarbeidet, WA (konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi).

det en omfattende utveksling av informasjon mellom regimelandene om faktisk eksport og avslag på lisenssøknader.

Det er et mål å knytte potensielle leverandørland som står utenfor eksportkontroll-regimene nærmere til det internasjonale samarbeidet. FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1540 gir nå legitimitet til dette arbeidet. Som formann i Nuclear Suppliers Group (NSG) har Norge lagt betydelig vekt på å føre en tett dialog med land som står utenfor de multilaterale eksportkontrollregimene med sikte på å fremme større forståelse for nasjonale eksportkontrolltiltak og innsats på ikke-spredningsområdet.

De siste årene har man sett en økende aktivitet fra EUs side innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Eksportkontroll er et av tre satsingsområder EU-landene har angitt i kampen mot terrorisme. Det foregår et omfattende samarbeid og koordinering mellom EU-landene. Det er etablert et nært samarbeid og koordinasjon med EU på eksportkontrollområdet. Norge benytter bl.a. EUs flerbruksregime som utgangspunkt for den norske kontrollen, både når det gjelder kontroll-listen og kontrollmekanismer. Dette bidrar til å sikre at det norske regelverket i størst mulig grad er det samme for norske eksportører som det som gjelder for europeiske samarbeidspartnere og konkurrenter.

4.1 Det multilaterale ikke-spredningsregimet

Avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT) trådte i kraft i 1970 og har bidratt til å begrense antall land som har skaffet seg kjernevåpen. NPT har de siste årene vært utsatt for alvorlige påkjenninger ved at de tre landene som står utenfor avtalen (India, Pakistan og Israel) har eller antas å ha utviklet kjernevåpen. Samtidig har bl.a. USA, Storbritannia, Frankrike og Russland tatt til orde for å bringe disse landene nærmere det multilaterale ikke-spredningsregimet. President Bush og statsminister Singh annonserte 18. juli 2005 en avtale om et nærmere sivil kjernefysisk samarbeid mellom USA og India. Hensikten er bl.a. å styrke Indias ikke-spredningsforpliktelser, og samtidig sikre landet økonomisk og sosial vekst gjennom sikker energitilgang.

Det er en voksende uro omkring Irans kjernefysiske aktiviteter. IAEA arbeider aktivt for å avdekke omfanget og karakteren av Irans tidligere og nåværende kjernefysiske aktiviteter.

IAEAs styre vedtok i mars 2006 å rapportere Iran til FNs Sikkerhetsråd. Iran ble oppfordret til å gjeninnføre frivillige tillitsskapende tiltak slik som å suspendere all urananrikningsaktivitet, ikke bygge en tungtvannsreaktor og utvise maksimal åpenhet. Sikkerhetsrådet har siden vedtatt en presidentuttalelse som oppfordrer Iran til å gjennomføre IAEA-kravene. Iran har foreløpig avvist dette.

I løpet av de siste årene er det en voksende erkennelse av behovet for troverdige inspeksjoner utført av Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA). Det er bred enighet om behovet for nasjonale reguleringer for å sikre at kjernefysisk materiale og kjernefysisk relaterte flerbruksvarer ikke leveres i strid med bestemmelsene i NPT.

Norge arbeidet aktivt for å sikre et positivt utfall av NPTs tilsynskonferanse i 2005. Det var en sentral norsk målsetning å styrke NPTs ikke-spredningsregime. Det var imidlertid betydelige motsetninger mellom enkelte kjernevåpenstatene som i stor grad la vekt på ikke-spredning, og land i den alliansefrie bevegelsen som fokuserte på kjernefysisk nedrustning. Partene ble derfor ikke enige om en slutterklæring.

I etterkant av tilsynskonferansen tok Norge, etter anmodning av FNs generalsekretær Kofi Annan, et initiativ for å sikre at FN-toppmøtet 2005 kunne enes om forpliktende tekster på kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning. I samarbeid med Storbritannia, Australia, Sør-Afrika, Chile, Indonesia og Romania utarbeidet Norge en ministererklæring om kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning og konkrete innspill til FN-toppmøtet. Igjen viste det seg at et lite antall land ikke ville utvise den nødvendige kompromissvilje.

Landene i 7-landskretsen arbeider imidlertid for å identifisere konkrete forslag som kan samle bred oppslutning og føre til en positiv bevegelse i det multilaterale kjernefysiske nedrustnings- og ikke-spredningsarbeidet.

IAEA sikkerhetskontrollavtaler, FNs sikkerhetsråd og andre multilaterale tiltak

Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) i Wien har en nøkkelrolle når det gjelder gjennomføringen av tiltak for å sikre at nukleært materiale og utstyr ikke blir brukt til militære formål. Alle statspartene til NPT er pliktig til å inngå sikkerhetskontrollavtaler med byrået. Norge inngikk en slik avtale med IAEA allerede i 1972.

Irak-erfaringene tidlig på 1990-tallet viste bl.a. at de eksisterende sikkerhetskontrollavtalene ikke var tilstrekkelige. Dette ledet til fremfor-

handling av en modell for tilleggsprotokoller til de enkelte lands sikkerhetskontrollavtaler. Tilleggsprotokollene forplikter partene til å gi mer detaljert informasjon om aktiviteter knyttet til kjerneteknisk virksomhet og til å gi IAEA rett til uavhengig verifikasjon av at informasjonen er korrekt. En tilleggsprotokoll til Norges sikkerhetskontrollavtale av 1972 trådte i kraft 16. mai 2000. Flere inspeksjoner er allerede foretatt under tilleggsprotokollen.

Til tross for at Tilleggsprotokollen har eksistert i 10 år, har bare 78 land ratifisert og implementert denne. Fra norsk arbeides det for at så mange land som mulige undertegner og gjennomfører IAEOs tilleggsprotokoll. Dette er en prioritert oppgave for Norge i IAEA-styret.

4.2 De multilaterale eksportkontrollregimene

Wassenaar-samarbeidet

Wassenaar-samarbeidet (WA, The Wassenaar Arrangement) har som målsetning å hindre leveranser som kan føre til destabiliserende oppbygging av konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi, samt å hindre terrorister og terrorgrupper i å få tilgang til slike våpen. 40 land deltar i samarbeidet. WA bygger i stor grad på utveksling av informasjon om innvilgelse og avslag på lisenser, samt gjennom utvikling av felles standarder for nasjonale eksportkontrolltiltak. WA fremstår nå som et solid og relevant eksportkontrollregime med høye standarder.

WA har vedtatt retningslinjer for kontroll med bærbar luftvernssystemer (MANPADS). Slike våpen representerer en reell fare for sivil luftfart. De siste par årene har også WA styrket deltakerlandenes forpliktelser bl.a. gjennom utveksling av informasjon om eksport av håndvåpen og lette våpen og felles kriterier for kontroll med ikke-listede varer til områder hvor det foreligger bindende våpenembargoer vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller andre relevante våpenembargoer deltakerlandene har sluttet seg til. Wassenaar-samarbeidet vil gjennomføre en ny forhandlingsrunde i 2007 med sikte på å oppnå ytterligere styrking og videreutvikling av samarbeidet. Fra norsk side vil vi delta aktivt i dette arbeidet.

Zangger-komiteen og Nuclear Suppliers Group (NSG)

Det er etablert to regimer for kjernefysisk-relatert eksportkontroll. Zangger-komiteen ble opprettet i

1971 som en arbeidsgruppe under Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT) for å sikre en mest mulig enhetlig fortolkning av avtalens artikkel III.2 som krever at partene skal sikre at det ikke eksporteres materialer som kan benyttes til utvikling av kjernefysiske våpen. Zangger-komiteen ble i 1974 enige om en liste over spaltbart materiale med utgangspunkt i NPTs artikkel III.2 (kalt «trigger-listen»). I 1976 gikk en rekke land sammen og dannet Nuclear Suppliers Group (NSG) fordi man ønsket en mer omfattende eksportkontroll med kjernefysiske produkter og materiale enn den Zangger-komiteen kunne angi med utgangspunkt i NPTs artikkel III.2.

NSG består av to sett retningslinjer og to varelistor: for rene kjernefysiske materialer og teknologi (fra 1976) og for flerbruksvarer og tilhørende teknologi (fra 1992). Flerbruksregimet fra 1992 var en direkte respons på avsløringene av Iraks kjernevåpenprogram, som i vesentlig grad var utviklet på basis av flerbruksteknologi. Retningslinjene krever som betingelse for leveranse av kjernefysiske varer at det foreligger heldekkende sikkerhetskontrollavtale med IAEA.

Norge har innehatt formannskapet i NSG siden juni 2005. Under plenums møtet i Oslo i juni 2005 vedtok de 45 medlemslandene en rekke tiltak for å styrke retningslinjene. Det ble bl.a. enighet om at eksportkontrollapparatene i et potensielt mottakerland skal tas i betraktning før leveranser av kjernefysiske varer kan finne sted og at det skal foreligge forsikringer om at kjernefysisk materiale skal være gjenstand for sikkerhetskontroll selv om det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) av ulike årsaker ikke kan gjennomføre sikkerhetskontroll i mottakerlandet. Det ble også enighet om at NSG-landene skal drøfte situasjonen med sikte på å suspendere leveranser til land når IAEOs styre eller FNs sikkerhetsråd har rapportert at et land ikke etterlever sine juridiske sikkerhetskontrollforpliktelser. Det ble videre enighet om et mandat til det norske formannskapet om å føre en omfattende dialog med ikke-medlemmer og relevante organisasjoner med sikte på å oppnå større forståelse for gjennomføring av nasjonale eksportkontrolltiltak, samt å arbeide for fremdrift og videreutvikling av NSGs ikke-spretnings- og eksportkontrollstandarder.

Australia-gruppen

Australia-gruppen (AG) ble etablert i 1984 og har som formål å hindre spredning av kjemiske og biologiske våpen. Det er begrunnet mistanke om

at flere land besitter slike våpen. Det er også frykt for at terrorister kan få tilgang til kjemiske og biologiske våpen eller relevante utgangsstoffer. Mange sensitive kjemikalier er billige, enkle å bruke, og virkningen kan være alvorlig i begrensede områder. For å bidra til å oppfylle Sikkerhetsrådets resolusjon 1373 av 28. september 2001 om tiltak mot terrorisme er det tatt initiativ til dialog og samarbeid med potensielle leverandørland og transittland for å forhindre terrorister i å få tilgang til utgangsstoffer for kjemiske våpen, biologiske agens eller produksjons- og spredningsutstyr. For å sikre en mest mulig ensartet etterlevelse ble det i 2002 vedtatt retningslinjer som utgangspunkt for deltakerlandenes nasjonale gjennomføring av kontrollen.

Det er de senere år besluttet å styrke dialogen med land som ikke deltar i regimet, men som er potensielle leverandører av sensitive kjemikalier og biologiske substanser. Samtidig er det enighet om større åpenhet mellom landene i Australia-gruppen om gjennomføring av konsensusvedtak i regimet, og om å opprette en mekanisme som sikrer at landene gjennomfører de vedtak som blir fattet i sin nasjonale eksportkontrollavgivning og –praksis. Plenumsrådet i 2005 vedtok i en noe revidert form et amerikansk forslag om kontroll med spredning for biologiske substanser. Australia-gruppen har de senere år etter initiativ fra Norge og Australia innledet en kartlegging av landenes kontroll med formidling mellom tredjeland (brokering).

Kontroll med spredning av missilteknologi

Regimet for kontroll av missilteknologi (MTCR) har som målsetting å begrense spredning av missiler, rakettsystemer og ubemannede luftfartøy som kan levere masseødeleggende våpen. MTCR, som nå består av 34 land, ble opprettet i 1987 av G-7 landene. Norge sluttet seg til i 1990. Det er utarbeidet felles liste over kontrollert teknologi og materiale, som oppdateres jevnlig.

I lys av terrortrusselen knyttet til spredning av masseødeleggende våpen har MTCR vedtatt prosedyrer for forsterket informasjonsutveksling om stater som representerer en potensiell spredningsfare.

MTCR har vært det eneste internasjonale forum som har som formål å hindre spredning av leveringsmidler for masseødeleggende våpen. Som ledd i styrkingen av dette arbeidet tok MTCR-landene initiativ til en internasjonal adferdskodeks mot missilspredning, the Hague

Code of Conduct (HCOC), som ble etablert i 2002, og som i dag har over 120 land tilsluttet.

4.3 Andre ikke-spredningstiltak

Initiativet for spredningssikkerhet

Faren for at terrorister skal tilegne seg masseødeleggende våpen har de senere år ført til et sterkere internasjonalt samarbeid gjennom Initiativet for spredningssikkerhet (Proliferation Security Initiative) for å kunne avskjære handel med og transport av masseødeleggende våpen og relatert teknologi. Det legges særlig vekt på politi- og justissamarbeid og på opprulling av internasjonale nettverk for oppkjøp av og spredning av innsatsvarer relatert til masseødeleggende våpen. Norsk deltakelse i PSI-initiativet representerer en naturlig videreføring av vårt engasjement når det gjelder ikke-spredning og kampen mot internasjonal terrorisme. Det er etablert et omfattende interdepartementalt samarbeid i form av en kontaktgruppe som ledes og koordineres av Utenriksdepartementet. Dette samarbeidet har bidratt til økt nasjonal beredskap for å kunne reagere i internasjonale krisesituasjoner. Norge var høsten 2005 vertskap for en omfattende øvelse ved Sjøkrigsskolen i Bergen med deltakere fra 17 land, som testet ut prosedyrer for avskjæring av lufttransport med masseødeleggende våpen i spredningsøyemed.

Haag-kodeksen mot missilspredning

Den internasjonale adferdskodeksen mot spredning av ballistiske missiler – The Hague Code of Conduct (HCOC) – ble lansert i Haag i 2002. Rundt 120 land har nå sluttet seg til kodeksen. Den største utfordringen er imidlertid å få flere land fra regioner der spredningsfaren anses for å være størst til å slutte seg til kodeksen.

HCOC er et politisk, men ikke juridisk bindende instrument. Målsettingen er at adferdskodeksen skal bidra til å begrense utvikling og spredning av missiler som kan levere masseødeleggende våpen, gjennom en rekke tillitsskapende tiltak, hvorav forhåndsvarsling om utskytninger av raketter og ballistiske missiler fra eget territorium og årlige rapporteringer om relevant aktivitet er de viktigste. Norge rapporterer årlig om aktiviteter knyttet til sine to rakettskytefelt på henholdsvis Andøya og Ny-Ålesund, og foretar forhåndsvarsling om rakettskytninger fra disse. Under plenumsrådet i New York i oktober 2003

tok man fra norsk side initiativ til invitasjon av observatører i tilknytning til rakettkampanjer og utskytning av missiler fra norsk territorium. Initiativet må ses på bakgrunn av ønsket om å styrke HCOC som et tillitsskapende instrument. I 2005 tok Japan et lignende initiativ.

Fra norsk side støtter man forslag om at HCOC bør føres inn i en FN-prosess, med sikte på å utvikle et FN-instrument mot missilspredning. Fra norsk side er det ønskelig at adferdskodeksen med tiden blir et juridisk bindende instrument.

FN-registeret for konvensjonelle våpenoverføringer

FNs generalforsamling vedtok i desember 1991 en resolusjon som oppfordret medlemslandene til fra og med 1992 å rapportere årlig om sin eksport og import av tyngre konvensjonelle våpen til et eget FN-register over våpenoverføringer. Registeret inneholder opplysninger om følgende syv våpenkategorier: stridsvogner, pansrede stridskjøretøyer, tungt artilleri, jagerfly, angrepshelikoptere, krigsskip og missiler/missilplattformer. FN-registeret for konvensjonelle våpenoverføringer er ment å skape økt åpenhet om internasjonal våpenhandel. Registeret har imidlertid svakheter og gir ikke et fullstendig bilde av den internasjonale handelen med konvensjonelle våpen. Ennå er det under halvparten av medlemslandene som rapporterer til registeret. Blant disse er imidlertid nesten alle de store eksportører av tyngre konvensjonelle våpen og de fleste store importland. Norge støtter aktivt initiativ som er tatt for å utvide registeret til å omfatte flere våpenkategorier.

Internasjonale tiltaksregimer med eksportforbud

Under følger en oversikt over FN-sanksjoner, EU-tiltak og terrorismetiltak som inneholder våpenembargoer.

FNs sanksjonsregimer

Sanksjoner som er vedtatt gjennom bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd gjennomføres i norsk rett ved forskrift med hjemmel i lov til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd (gjennomføringslova) av 7. juni 1968.

Følgende sanksjonsregimer som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i denne loven²:

1990.08.09 nr 0635: Forskrift om gjennomføring av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Irak.

1992.02.07 nr 0077: Forskrift om sanksjoner mot Somalia.

1992.11.27 nr 0879: Forskrift om sanksjoner mot Liberia.

1997.10.23 nr 1116: Forskrift om sanksjoner mot Sierra Leone.

1999.12.22 nr 1374: Forskrift om sanksjoner mot Usama bin Laden, Al-Qaida og Taliban.

2003.10.10 nr 1221: Forskrift om sanksjoner mot Den demokratiske republikken Kongo.

2004.12.10 nr 1617: Forskrift om sanksjoner mot Elfenbenskysten.

Terrorismetiltak

Følgende terrorismetiltak inneholder våpenembargo:

- Sikkerhetsrådets resolusjon 1373
(*tiltak mot terrorisme*)
- Sikkerhetsrådets resolusjon 1540
(*ikke-spredning av masseødeleggende våpen*)
- Sikkerhetsrådets resolusjon 1333/1390/1617/1677
(Sanksjoner mot Al-Qaida/Taliban)

EUs tiltaksregimer

EU-rådet har vedtatt en rekke felles holdninger med tiltaksregimer overfor ulike stater. Flere av disse tiltaksregimene inneholder våpenembargoer. Norge blir anmodet om å slutte opp om EU-rådets felles holdninger. Norsk oppslutning om EUs felles holdninger er ikke folkerettslig bindende.

Norsk oppslutning om EUs tiltaksregimer kan gjennomføres ved forskrift, med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller anna samkvem med tredjestatar eller rørsler.

Sanksjoner mot Burma er gjennomført med hjemmel i denne lov ved:

2003.07.04 nr 895: Forskrift om særlige tiltak mot Burma.

Når det særskilt gjelder gjennomføringen av EU-rådets felles holdning med sanksjoner mot regimet i Zimbabwe er det laget en egen særlov, jf. lov av 27. juni 2003 nr. 58 om særlige tiltak mot Republikken Zimbabwe. Sanksjonene er gjennomført ved:

² I tillegg til vedtak om sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, fattet OSSE i 1992 vedtak om våpenembargo i tilknytning til konflikten omkring Nagorno Karabakh. Som medlem følger Norge dette vedtaket.

2003.08.15 nr 1050: Forskrift om særlige tiltak mot Republikken Zimbabwe.

Norge har også sluttet opp om EU-rådets felles holdning av 14. november 2005. med sanksjoner mot Usbekistan. Sanksjonene er foreløpig ikke gjennomført i norsk rett.

4.4 Håndvåpen og arbeidet for å hindre ulovlig våpenhandel

Eksportkontroll og ulovlig internasjonal handel med håndvåpen står på dagsordenen i FN, EU, OSSE og i Wassenaar-samarbeidet (WA).

Med utgangspunkt i FNs handlingsplan mot ulovlig handel med håndvåpen har Norge og Nederland samarbeidet om å fremme etablering av nasjonal lovgivning for kontroll med formidling av håndvåpen. I denne forbindelse er det etablert et positivt samarbeid med flere regionale organisasjoner, særlig i Afrika. Innenfor rammen av OSSE samarbeider Norge, Nederland og Tyskland om iverksettelse av de felles prinsipper om kontroll med formidling av håndvåpen som ble vedtatt i 2004.

FNs generalforsamling vedtok høsten 2005 et internasjonalt instrument om merking og sporing

av håndvåpen. Generalforsamlingen vedtok også nedsettelse av en ekspertgruppe for å vurdere videre skritt for å bekjempe ulovlig våpenmekling.

Fra norsk side går vi inn for bedret global kontroll med våpenoverføring. Vi støtter et britisk initiativ om å legge til grunn prinsipper som skal sikre mot at våpeneksport bryter embargoer, eller blir brukt ifm. brudd på menneskerettigheter eller internasjonal humanitærrett. Sammen med et økende antall land støtter Norge arbeidet for å fremforhandle en internasjonal avtale om handel med alle konvensjonelle våpen (Arms Trade Treaty – ATT). En slik avtale vil også bedre kontrollen med handel med håndvåpen, og vil således utgjøre et viktig skritt i arbeidet mot ulovlig handel med slike våpen.

Norge har også støttet en rekke prosjekter for å bedre lovgivning, internasjonalt samarbeid og for å legge til rette for innsamling og destruksjon av håndvåpen i utsatte områder. I denne forbindelse samarbeides det nært både med regionale, sub-regionale og frivillige organisasjoner.

Norge har sluttet seg til EUs felles holdning om håndvåpen av 12. juli 2002.

5 Det nasjonale eksportkontrollapparatet

Utenriksdepartementet er nasjonal myndighet og forvaltningsorgan for eksportkontrollen. Ansvar for politiske spørsmål, regelverket og lisensieringen ligger i departementet. I tillegg har departementet ansvaret for å samordne den nasjonale innsatsen på eksportkontrollområdet. Det nasjonale eksportkontrollapparatet omfatter Tollvesenet, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Forsvarsstaben. I enkelte saker kan det også være aktuelt å samarbeide med andre etater, særlig Forsvarsdepartementet, Institutt for energiteknikk (IFE) eller Statens strålevern. Tollvesenet er ansvarlig for håndhevelsen av eksportkontrollen, og PST har ansvaret for forebygging og etterforskning av mulige brudd på regelverket.

Oppmerksomheten er nå rettet mot ikke-statlige aktører i tillegg til spredningsland. I 2004 ble det tatt initiativ til å styrke og effektivisere den norske innsatsen på eksportkontrollområdet. En prosjektgruppe bestående av representanter fra de involverte etatene er nedsatt for å identifisere og gjennomføre nødvendige tiltak for å styrke norsk eksportkontroll, bl.a. når det gjelder mulighetene for utnytte ressursene i eksportkontrollapparatet best mulig, sikre effektiv utveksling av relevant informasjon og utarbeide målrettede kontrolltiltak.

I Politiloven av 4. august 1995 nr. 54 ble det i endring av 15. juni 2001 (§ 17b) bl.a. tilføyd at PST skal forebygge og etterforske spredning av masseødelegelsesvåpen og av utstyr, materiale og teknologi for produksjon eller bruk av slike våpen. Videre pålegges PST å forebygge og etterforske overtredelser av bestemmelser i eller i medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. og lov til gjennomføring av bindende vedtak av FNs Sikkerhetsråd eller annen lovgivning om tilsvarende særlige tiltak.

PST har igangsatt en landsomfattende forebyggende aktivitet rettet mot relevante bedrifter, offentlige instanser, akademiske institusjoner og forskningssentra. Formålet er å bevisstgjøre disse i forhold til trusselen om spredning av masseødelegelsesvåpen, samt trusselen om illegal anskaf-

felse av utstyr, teknologi og kunnskap til programmer for utvikling av slike våpen eller leveringsmidler.

I tillegg til kontrollene tollvesenet utfører på eget initiativ, samarbeider Utenriksdepartementet og PST med tollvesenet om kontrollarbeidet. Slik kontroll kan gjelde verifikasjon av utførselsdokumenter og fraktdokumenter, eller fysisk kontroll av varene. Tollvesenet skal ved gjennomgang av bedriftsregnskap også kontrollere dokumenter som gjelder eksport bedriftene har foretatt.

Som resultat av informasjonsutvekslingen i de multilaterale eksportkontrollregimene har Utenriksdepartementet etablert en database over utenlandske importører og brukere som det knytter seg visse bekymringer til i spredningssammenheng. Denne databasen er også tilgjengelig for tollvesenet, slik at planlagt utførsel til disse mottakerne kan oppdages og undersøkes nærmere. Databasen blir fortløpende oppdatert.

Ved fysisk tollkontroll, vurdering av tekniske egenskaper og bruksområder for produkter, teknologi eller tjenester kan det trekkes på ekspertise fra FFI eller IFE. Dersom en eksportsøknad berører viktige forsvarsspørsmål eller materiell-samarbeidet med andre land, skal det innhentes uttalelse fra Forsvarsdepartementet. Nærings- og handelsdepartementet skal konsulteres når en søknad berører viktige norske næringsinteresser.

Bevisstgjøring gjennom informasjon overfor eksportørene

Et effektivt eksportkontrollsystem krever nært samarbeid og dialog med produsenter og leverandører av sensitive varer og teknologi. Det etableres stadig nærmere dialog med relevante teknologibedrifter for å sikre at alle berørte er kjent med regelverket og har etablert interne rutiner for å sikre at disse etterleves i bedriften. For å sikre dette avholdes årlige orienteringsmøter samt egne møter med representanter for enkelte bedrifter.

Omfattende informasjon om eksportkontrollen er også lagt ut på internett (www.eksportkontroll.mfa.no). For å få økt offentlig oppmerksom-

het og kunnskap om eksportkontroll og ikke-spredning, ble informasjonen på internett gjort mer synlig og brukervennlig i 2002. Det utgis også brosjyremateriell for å spre informasjonen ytterligere.

Det legges vekt på å være tilgjengelige for næringslivet i det daglige arbeidet, både ved telefonkontakt, bruk av e-post og ved personlig kontakt. Også andre aktører i det nasjonale apparatet har kontakt med relevante eksportører og potensielle leverandører av sensitive varer i informasjonssøymed, bl.a. tollvesenet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST).

Det er av stor betydning for norske teknologi-bedrifter og -institusjoner at norske myndigheter har tillit og troverdighet når det gjelder gjennomføring av en ansvarlig eksportkontroll. For å bidra til å sikre dette, er informasjonsvirksomhet og etablering av etterlevelsesrutiner i relevante bedrifter er en viktig oppgave for Utenriksdepartementet.

5.1 Eksportkontroll av forsvarsmateriell

I samsvar med retningslinjene skal våpen og ammunisjon (kategori A-materiell) bare leveres til statlige myndigheter. Eksportkontrollen omfatter ikke aktivitetene til det norske forsvaret. Det er gjort unntak fra reglene når utstyret skal brukes av norske styrker i utlandet, f.eks. i forbindelse med internasjonale operasjoner, under minerydding eller som ledd i kampen mot internasjonal terrorisme, eller når mottakeren er forsvarsmyndigheten i et NATO- eller EU-land. Forsvarsdepartementet er pålagt å rapportere om slik utførsel hvert år. Informasjon om forsvarets utlån og bruk av eget materiell i utlandet er reflektert i kapittel 7 i denne meldingen.

Regelverket stiller ikke krav om innhenting av tillatelse fra Utenriksdepartementet for markedsføring. Slik virksomhet er imidlertid så langsiktig og ressurskrevende at bedriftene normalt ønsker forhåndstilsagn om at eksportlisens kan påregnes før de anvender betydelige ressurser. Utenriksdepartementet behandler anmodninger om forhåndstilsagn i samsvar med retningslinjene, på samme måte som om det gjaldt konkrete lisens-søknader. Når det gis forhåndstilsagn, tas det alltid forbehold om at spørsmålet om eksportlisens vil bli vurderet i lys av situasjonen på det tidspunkt en konkret søknad foreligger.

Konvensjonell våpeneksport er i utgangspunktet et nasjonalt ansvar, og må også ses i sammenheng med egne sikkerhetsinteresser og beredskap. Det er et positivt trekk at det de siste årene er utviklet et økt internasjonalt samarbeid og koordinering også på dette området.

Samarbeidsavtaler

Ved underleveranser fra Norge til utenlandsk produsent i tilfeller hvor det foreligger en myndighetsgodkjent samarbeidsavtale mellom den norske og utenlandske bedriften kan Utenriksdepartementet fravike kravet om sluttbrukerkontroll. Pr. 1. mars 2005 foreligger det ca. 50 slike samarbeidsavtaler. Denne ordningen er avgjørende for norske bedrifters troverdighet og forutsigbarhet i forhold til internasjonal handel på forsvarsmateriellområdet.

Oppfølgingsleveranser

Fordi forsvarsmateriell ofte har betydelig levetid vil det gjennom en lang periode være nødvendig å vedlikeholde og reparere utstyret, og kjøpe reservedeler. Tilgang til fremtidig vedlikehold og reservedeler er undertiden en del av kontraktsvilkårene. Som forvaltnings- og kontrollorgan legger Utenriksdepartementet betydelig vekt på nært samarbeid med den enkelte eksportør fra sak til sak.

Eksportkontrollforskriften åpner for at en utførselstillatelse kan tilbakekalles hvis lisensinnehaveren vesentlig misbruker tillatelsen, hvis det fremkommer nye eller endrede fakta, eller hvis det skjer endringer i politiske forhold i mottakerstaten eller området som vesentlig endrer det grunnlaget tillatelsen ble gitt på.

Kontroll med formidling mellom tredjeland

Det følger av eksportkontrollforskriften at handel, formidling eller annen bistand ved salg av militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra ett fremmed land til et annet, ikke er tillatt for personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og for norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

Norge har engasjert seg aktivt internasjonalt for å oppnå enighet om felles kriterier som utgangspunkt for leverandørlands nasjonale kontroll med formidling av våpen. Hensikten er å sikre at lands nasjonale eksportkontroll på våpeneksportområdet ikke undergraves gjennom

smutthull i form av formidlingsaktiviteter utenfor myndighetenes kontroll. Det er en målsetning at så mange land som mulig innfører kontroll med formidling, noe som vil gjøre det vanskeligere for formidlere å operere utenfor myndigheters kontroll.

Håndvåpen

Norske bedrifter produserer ikke militære håndvåpen, og slike våpen eksporteres dermed ikke fra Norge. Utførselen av håndvåpen omfatter i all hovedsak samle-, jakt- og konkurransevåpen til enkeltpersoner. Det kreves dokumentasjon som bekrefter at personer som kjøper et jakt-, konkurranse- eller våpen av samleverdi fra Norge, har importtillatelse til å innføre våpenet, samt tillatelse til å eie eller bære slike våpen i importlandet, eller til autoriserte våpenforhandlere. I kapittel 7.5 gis det en oversikt over omfanget av denne eksporten.

Norge arbeider aktivt innenfor en rekke internasjonale fora med sikte på å hindre at håndvåpen blir gjenstand for ulovlig handel eller leveres til grupper utenfor myndighetskontroll og dermed fører til destabilisering i utsatte områder.

5.2 Eksportkontroll av flerbruksvarer

Utenriksdepartementets vareliste II er en sammenstilling av de multilaterale eksportkontrollregimenes varelistes på flerbruksvarer. Flerbruksvarer og tilhørende teknologi har først og fremst sivile bruksområder, men også viktig potensiale når det gjelder utvikling og produksjon av masseødeleggelsesvåpen. Dette kan bl.a. være visse kjemikalier, biologiske substanser, verktøymaskiner, lasere, gassovervåkingsutstyr, grafitt, høytrykksdyser, hydrofoner, måleutstyr, optisk materiale eller radarsystemer. Liste II er i motsetning til den mer generelle Liste I, meget kompleks både størrelsesmessig og når det gjelder tekniske detaljer.

Eksportkontrollen av flerbruksvarer er basert på det multilaterale eksportkontrollsam arbeidet. Alle land som deltar i de internasjonale ikke-sprednings- og eksportkontrollregimene forplikter seg til å gjennomføre nasjonal kontroll med utgangspunkt i felles varelistes og retningslinjer.

Kontrollen med at det ikke leveres flerbruksvarer eller -teknologi fra norske bedrifter som kan bidra i utvikling av masseødeleggelsesvåpen er mer komplisert enn for militært materiell. Fler-

bruksvarer kan ha både sivile og militære anvendelsesområder når det gjelder masseødeleggelsessammenheng. Faren for at slike varer kan havne i hendene på terrorister gjør denne kontrollen enda mer utsatt.

De sentrale elementene i vurderingen av om en leveranse av en flerbruksvare kan finne sted er varens mulige anvendelse i forbindelse med våpen, herunder masseødeleggelsesvåpen, og sluttbrukerkontroll. Søknader om eksport av flerbruksvarer blir underlagt en grundig teknisk vurdering av produktets bruksområde og mulige anvendelse i forhold til masseødeleggelsesvåpen. Sluttbrukeren blir også grundig vurdert på basis av den informasjon som foreligger, enten som resultat av informasjonsutvekslingen i de multilaterale regimene eller bilateralt. Dersom departementet kommer frem til at lisens kan innvilges, kreves dokumentasjon som bekrefter hva varen skal benyttes til og hvor den skal benyttes eller installeres. I særlige tilfeller stilles det i tillegg vilkår om at varen kan inspiseres av norske representanter uten forvarsel for å forsikre at bruken er i tråd med det som er forutsatt.

Det vurderes også om den varen som søkes utført er relevant i forhold til den oppgitte sluttbruken, både hva angår teknisk kapasitet og mengde. Søknaden blir avslått dersom det anses å foreligge en overveiende risiko for at varen vil bidra til et sluttbrukerlands våpenprogram.

Søknaden blir også avslått dersom et annet medlemsland i et av de multilaterale regimene har rapportert nektelse av en identisk søknad. Avslag på eksportsøknader og bakgrunnen for avslaget blir rapportert til det relevante eksportkontrollregimet. Det forutsettes at deltakerland ikke skal undergrave hverandres avslag ved å innvilge identiske søknader. Slike avslag må begrunnes i henhold til det aktuelle regimes retningslinjer. I tvilstilfeller, eller dersom det er nødvendig å innhente ytterligere informasjon, f.eks. om tekniske forhold, kan det innledes konsultasjoner mellom partene med sikte på å avklare om det dreier seg om en identisk søknad eller ikke.

I lys av flerbruksvarenes sivile anvendelsesmuligheter, er det viktig at eksportkontrollmyndighetene har den kompetanse og de ressurser som er nødvendig for at søknader om eksport kan behandles på en forsvarlig og kompetent måte og innenfor et rimelig tidsrom.

For å sikre at Norge etterlever de omfattende forpliktelsene knyttet til kjernefysisk eksportkontroll, er det etablert særskilte retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader

som omhandler visse særlig sensitive kjernefysiske varer.

Kontroll med ikke-listede varer – «fanger alt»

Det vil være varer og teknologi som ikke omfattes av varelistene, men som allikevel kan ha et betydelig potensiale i forbindelse med utvikling eller produksjon av masseødeleggesvåpen. For å kunne fange opp forsøk på å anskaffe ikke-listede varer for bruk i programmer for utvikling av masseødeleggesvåpen, er det etablert såkalte "fanger alt"-regler. Dette innebærer at det er lisensplikt for alle varer, teknologi eller tjenester uavhengig av varelistene, når det er kjent at de er beregnet for eller vil bli brukt i utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen, kjemiske eller biologiske våpen, samt for utvikling, produksjon vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen. Denne kontrollen har fått økt betydning de siste årene.

Forskriftsendringer foretatt i 2005 innebærer at det også kreves utførselslisens for ikke-listede flerbruksvarer til land hvor det foreligger våpenembargo vedtatt av FNs Sikkerhetsråd (eller annen bindende embargo) når det foreligger opplysninger om at varene er ment for militær bruk. Dette er i tråd med konsensusvedtak fattet av Wasenaar-samarbeidet i 2003, samt med EU-retten.

Også på dette området legger departementet stor vekt på å formidle informasjon om "fanger alt"-reglene, bl.a. i forbindelse med møter og

seminarer om eksportkontroll. I tillegg er problemstillingen omtalt på departementets hjemmeside om eksportkontroll (www.eksportkontroll.mfa.no).

Kontroll med immateriell teknologioverføring

Immateriell overføring av sensitiv programvare, teknologi eller kunnskap kan bl.a. skje muntlig, ved bruk av telefaks eller ved bruk av elektroniske media, for eksempel Internett. Immateriell teknologioverføring forutsetter derfor andre kontrolltiltak enn den tradisjonelle grensekontrollen som utføres av tollvesenet. De multilaterale eksportkontrollregimene har de siste årene drøftet tiltak som kan være effektive i denne sammenheng.

Det er bred enighet om at elektroniske leveranser av sensitiv programvare og teknologi representerer et svakt ledd i eksportkontrollen, og at deltakerlandene må kontrollere overføring av sensitiv teknologi gjennom lisensieringskrav på nasjonal basis.

I den norske eksportkontrolllovgivningen omfattes immaterielle teknologioverføringer av det generelle regelverket. Slike overføringer krever tillatelse fra Utenriksdepartementet på samme måte som annen eksport av produkter, teknologi og tjenester omfattet av kontrollistene. Kontrollen skjer i nært samarbeid med næringslivet, og departementet legger stor vekt på informasjon og dialog i dette spørsmålet. EU vedtok felles kontrollmekanismer for immateriell teknologioverføring i 2000.

6 Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid

Gjennom de siste ti årene har det skjedd en omfattende tilpasning av forsvarsindustrien i Norge. Denne utviklingen har vært drevet av det stadig økende innslaget av teknologi i forsvarsmateriell og av kompleksiteten og de store kostnadene forbundet med utvikling av forsvarsmateriell.

Forsvarsmateriell er blitt stadig dyrere å utvikle, og et tettere samarbeid om utvikling og produksjon av nytt materiell er blitt nødvendig. Flere norske forsvarsindustribedrifter besitter viktig nisjekompetanse. Norsk forsvarsindustri har derfor utviklet et tett samarbeid med internasjonale partnere.

Ved større materiellkjøp (over 75 mill) fra utlandet arbeider Forsvarsdepartementet aktivt for at norsk forsvarsindustri kan bidra som underleverandør. I flere tilfelle er det gjennom gjenkjøpsavtaler etablert langvarig samarbeid mellom norsk og utenlandsk forsvarsindustri om materiellutvikling og –produksjon. Større materiellanskaf-

felser i Forsvaret (over 500 millioner) forelegges Stortinget for godkjenning.

Norske myndigheter fokuserer på industriprosjekter som kan bidra til effektive løsninger for Forsvaret, og som samtidig støtter opp om behovet for et mer integrert samarbeid med allierte. De største forsvarsindustribedriftene, og mest aktuelle partnerne for norsk forsvarsindustri er lokalisert i USA og i EU-landene.

For mindre land og deres forsvarsindustri vil flernasjonalt samarbeid knyttet til anskaffelse og utvikling av forsvarsmateriell bli stadig mer avgjørende for å sikre en levedyktig industri på lengre sikt. Norge vil derfor prioritere flernasjonale løsninger med utvalgte samarbeidspartnere fremover.

Det foregår forsvarsmateriellsamarbeid mellom de nordiske landene, mellom allierte land og multilateralt innenfor rammen av NATO og EU.

7 Eksporten av forsvarsmateriell i 2005

I dette kapitlet gis det oversikt over eksporten av forsvarsmateriell basert på verdien av utførsel ved salg av varer, teknologi og tjenester som omfattes av liste I.

For første gang gis det også informasjon om utførsel av håndvåpen fra Norge, samt om forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet. Som det fremgår i oversikten nedenfor (tabell 7.6), eksporterer ikke Norge militære håndvåpen. Utførselen gjelder i all hovedsak antikke våpen til samlere, jakt- og konkuranssevåpen.

Det gis videre informasjon om innvilgede tillatelser til formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland, samt om tillatelser for overføring av produksjonsrettigheter til utlandet. Verdien av disse tillatelsene inngår ikke i totaltallene for salg av forsvarsmateriell.

Oversiktene inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon, eller om varer som er eller vil bli returnert til Norge. Det gis også informasjon om avslag på søknader om eksportlisens. De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for behandling på basis av det norske eksportkontroll-regelverket. På bakgrunn av samarbeidet som er inngått innenfor rammen av EUs adferdskodeks, vises det også til hvilke av kodeksens kriterier som er bakgrunn for avslagene. På denne måten bidrar Norge til å fremme høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om utførsel av forsvarsmateriell.

Eksporten av forsvarsmateriell og tjenester

Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I er fremstilt i åtte diagrammer og tabeller¹:

- 7.1: Totaler for eksport av forsvarsmateriell for 2004 og 2005
- 7.2: Fordeling av eksport av A- og B- materiell på grupper av land
- 7.3: Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I
- 7.4: Utførte tjenester knyttet til liste I
- 7.5: Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere
- 7.6: Oversikt over utførsel av håndvåpen
- 7.7: Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell

Kapittel 7.11 redegjør avslag på søknader om lisens foretatt i 2005. I kapittel 7.12 gis det informasjon om tillatelser om overføring av produksjonsrettigheter og formidling av forsvarsmateriell i 2005. En oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2005 finnes i kapittel 7.9.

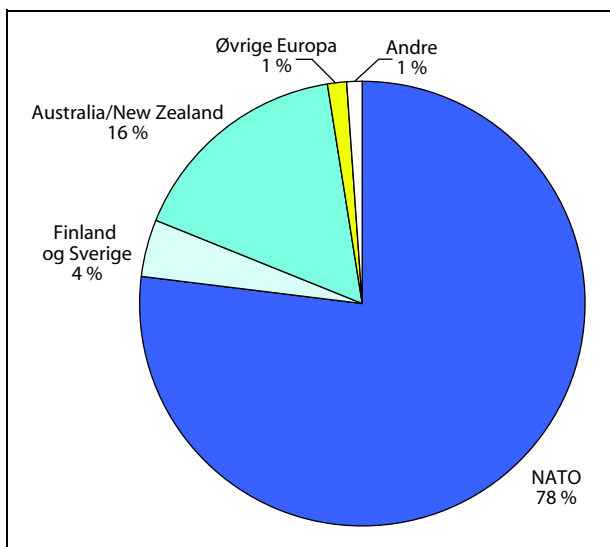
Den samlede verdien av eksporten i 2005 var på omlag 2,92 milliarder kroner. Av dette utgjør tjenester 370 millioner kroner og reparasjoner for utenlandske eiere 92 millioner kroner. A-materiell utgjorde 1,34 milliarder kroner og B-materiell utgjorde 1,11 milliarder kroner. I 2004 var den totale eksportverdien 2,37 milliarder kroner. I 2003 var den samlede verdien av eksporten 3,0 milliarder kroner. Fordi større leveranser kan skje i ett år og ikke i et annet, vil det oppstå variasjoner i verdien av utførselen av forsvarsmateriell fra år til år.

Det ble utstedt 1165 lisenser på forsvarsmateriell i 2005, men pga. etterslepet av innvilgede lisenser fra 2004 var det 1228 gyldige lisenser i 2005.

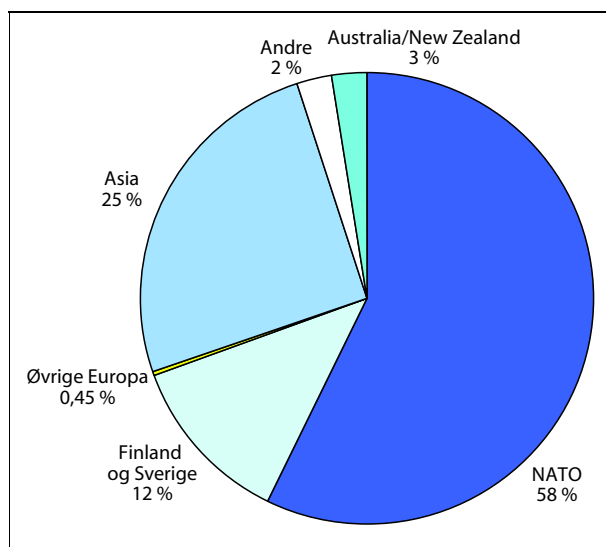
De nordiske land og NATO-land er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I tillegg mottok i 2005 Brasil, Chile, Japan, Sør-Korea, Malaysia og Thailand A-materiell fra Norge. Bahrain, Kypros, Egypt, Kroatia, Saudi-Arabia, Singapore og Sør-Afrika mottok B-materiell.

Økningen i eksporten i 2005 skyldes for en stor del økning i eksporten USA, med det er også en betydelig økning i eksporten til Australia, Italia, Kuwait, Polen og Spania. Økningen gjelder i hovedsak økt eksport av våpenstasjoner, panservernraketter, ildledings- og søkerutstyr, ammunisjon og sprengstoff, kommunikasjonsutstyr og minesneiper. Det var nedgang i eksporten til bl.a. Belgia, Hellas, Saudi-Arabia, Storbritannia og Tyskland. Disse endringene fremgår av tabell 7.2.

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner.

Figur 7.1 Fordeling av A-materiell på regioner.

Figur 7.2 Fordeling av eksporten av A-materiell på regioner.

7.1 Utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 7.4 og tabell 7.1 viser utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell i kategori A og B, samt for utførte tjenester og reparasjoner knyttet til liste I for utenlandske oppdragsgivere.

7.2 Eksporten av kategori-A materiell fordelt på grupper av land

Figur 7.1 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) fordeler seg på grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene den desidert største mottaker av forsvarsmateriell i kategori A i 2003 med 78%.

7.3 Eksporten av kategori-A materiell fordelt på grupper av land

Figur 7.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori B-materiell (annet militært materiell) fordeler seg på grupper av mottakere. Nato-landene var i 2005 den største mottakeren av forsvarsmateriell i kategori B med 58%. Deretter følger Asia med 24%, Finland og Sverige med 12% og Australia og New Zealand med 3%. I oversikten gitt i tabellene 7.2 og 7.3, er det gitt mer detaljert informasjon om mottakerland, eksporterte varer og verdier.

7.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 7.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på det enkelte mottakerland. Verdien av eksporten er vist i 1000 kr. Tabell 7.2 redegjør også for endringer fra 2004 for det enkelte land.

7.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I

Figur 7.3 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2005 fordeler seg på vareposisjonene i liste I. Som det fremkommer av figuren så er 50 % av eksporten komponenter, deler, delsystemer og tilleggsutstyr, 20 % elektronisk utstyr, 15,8% ammunisjon og sprengstoff, 9,4% er ildlednings- og søkerutstyr med mer. Andre produkter slik som missilsystem, bomber, raketter etc. utgjør en svært liten andel av den samlede eksport.

7.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

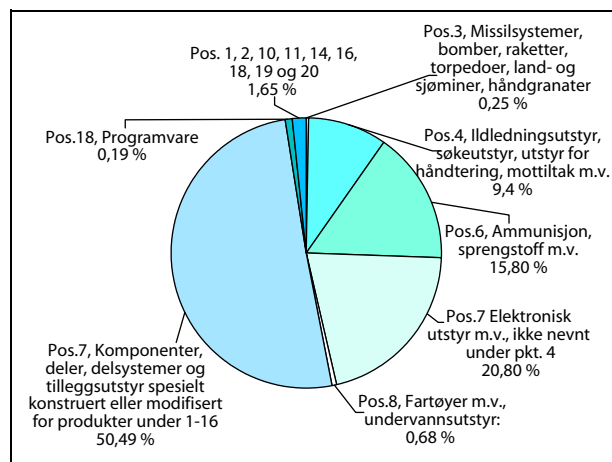
Tabell 7.3 viser hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2005 og hvilke varegrupper som er eksportert. I tillegg er materialet karakterisert. Verdiene er oppført i 1000 kr.

7.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 7.4 viser tjenester knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2005. Verdien av tjenestene er oppført i 1000 kr.

7.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgiver

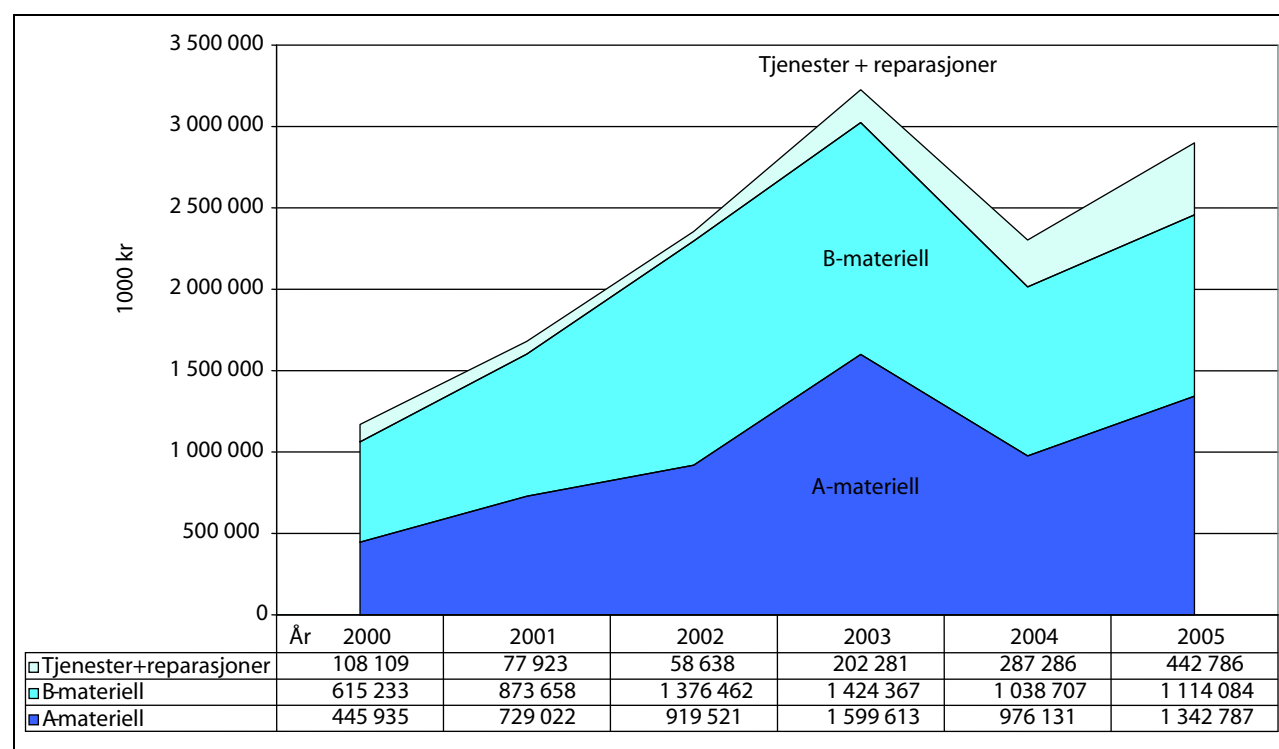
Tabell 7.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2005. Verdien av reparasjonene er oppført i 1000 kr.

Figur 7.3 Utførelsen fordelt på posisjonene i Liste I.

Tabell 7.1 Eksport av forsvarsmateriell

		2004	2005	Endring	
		Verdi x 1000 kr	Verdi x 1000 kr	Verdi x 1000 kr	%
Utførsel					
Salg	A-materiell	976 131	1 342 787,0	366 656	37,56 %
Salg	B-materiell	1 038 707	1 114 083,9	75 377	7,26 %
Salg	Totalt (A+B)	2 014 838	2 456 870,9	442 033	21,94 %
Tjenester, retur utland, produksjonsrett og formidling totalt		364 738	470 718	105 980	29,06 %
		2 379 576	2 927 588,9	548 013	23,0 %

Figur 7.4 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2000 - 2005.

Tabell 7.2 Verdi eksport av forsvarsmateriell (x 1000 NOK)

Land	2004			2005			Endring 2005-2004
	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	
Albania	0,0	0,0	0,0	0,0	1 303,0	1 303,0	1 303,0
Australia	81 373,0	9 286,0	90 659,0	218 350,0	4 931,0	223 281,0	132 622,0
Belgia	719,0	60 340,0	61 059,0	1 472,0	10 265,0	11 737,0	-49 322,0
Brasil	445,0	0,0	445,0	295,0	0,0	295,0	-150,0
Bulgaria	0,0	0,0	0,0	0,0	657,0	657,0	657,0
Canada	49 306,0	818,0	50 124,0	29 656,0	13 928,0	43 584,0	-6 540,0
Chile	562,0	8 480,0	9 042,0	1 615,0	15 100,0	16 715,0	7 673,0
Danmark	5 440,0	5 132,0	10 572,0	7 378,0	1 315,0	8 693,0	-1 879,0
De Forente							
Arabiske Emirater	0,0	2 130,0	2 130,0	0,0	1 646,0	1 646,0	-484,0
Ecuador	0,0	48,0	48,0	0,0	0,0	0,0	-48,0
Egypt	0,0	1 632,0	1 632,0	0,0	11 318,0	11 318,0	9 686,0
Estland	0,0	0,0	0,0	4 532,0	3 495,0	8 027,0	8 027,0
Finland	7 287,0	2 998,0	10 285,0	21 014,0	16 000,0	37 014,0	26 729,0
Frankrike	12 444,0	13 562,0	26 006,0	8 782,0	25 940,0	34 722,0	8 716,0
Grønland	73,0	750,0	823,0	151,0	0,0	151,0	-672,0
Hellas	33 507,0	14 766,0	48 273,0	1 078,0	3 050,0	4 128,0	-44 145,0
Hong Kong	0,0	2,0	2,0	0,0	9,0	9,0	7,0
Irland	0,0	6 080,0	6 080,0	5 343,0	1 038,0	6 381,0	301,0
Island	202,0	0,0	202,0	140,0	0,0	140,0	-62,0
Italia	980,0	1 969,0	2 949,0	45 267,0	4 603,0	49 870,0	46 921,0
Japan	607,0	976,0	1 583,0	0,0	0,0	0,0	-1 583,0
Jordan	0,0	0,0	0,0	0,0	1 098,0	1 098,0	1 098,0
Kroatia	0,0	7 318,0	7 318,0	0,0	811,0	811,0	-6 507,0
Kuwait	0,0	1 534,0	1 534,0	0,0	170 059,0	170 059,0	168 525,0
Kypros	0,0	47 363,0	47 363,0	0,0	19 856,0	19 856,0	-27 507,0
Latvia	1 421,0	17 872,0	19 293,0	20,0	517,9	537,9	-18 755,1
Litauen	0,0	9,0	9,0	0,0	12 607,0	12 607,0	12 598,0
Luxembourg	118,0	1 057,0	1 175,0	243,0	1 345,0	1 588,0	413,0
Makedonia	0,0	1 662,0	1 662,0	0,0	0,0	0,0	-1 662,0
Malaysia	0,0	0,0	0,0	4 870,0	1 430,0	6 300,0	6 300,0
Malta	0,0	0,0	0,0	0,0	70,0	70,0	70,0
Nederland	942,0	11 928,0	12 870,0	22 777,0	12 852,0	35 629,0	22 759,0
New Zealand	3 307,0	0,0	3 307,0	235,0	83,0	318,0	-2 989,0
Oman	0,0	40 202,0	40 202,0	0,0	19 447,0	19 447,0	-20 755,0
Portugal	0,0	820,0	820,0	0,0	382,0	382,0	-438,0
Qatar	0,0	0,0	0,0	0,0	28 973,0	28 973,0	28 973,0
Romania	0,0	1 339,0	1 339,0	0,0	0,0	0,0	-1 339,0
Saudia-Arabia	0,0	133 871,0	133 871,0	0,0	49 507,0	49 507,0	-84 364,0
Serbia og Montenegro	0,0	178,0	178,0	0,0	0,0	0,0	-178,0
Singapore	0,0	17 854,0	17 854,0	4 684,0	6 137,0	10 821,0	-7 033,0
Slovakia	0,0	6 932,0	6 932,0	0,0	5 023,0	5 023,0	-1 909,0

Tabell 7.2 Verdi eksport av forsvarsmateriell (x 1000 NOK)

Land	2004			2005			Endring 2005-2004
	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	
Slovenia	0,0	134,0	134,0	0,0	1 787,0	1 787,0	1 653,0
Spania	16 830,0	13 518,0	30 348,0	43 616,0	32 275,0	75 891,0	45 543,0
Storbritannia	81 807,0	19 076,0	100 883,0	74 538,0	18 867,0	93 405,0	-7 478,0
Sveits	9 561,0	3 584,0	13 145,0	11 817,0	3 740,0	15 557,0	2 412,0
Sverige	31 793,0	111 712,0	143 505,0	36 641,0	118 179,0	154 820,0	11 315,0
Sør-Afrika	902,0	364,0	1 266,0	415,0	845,0	1 260,0	-6,0
Sør-Korea	63,0	0,0	63,0	1 820,0	0,0	1 820,0	1 757,0
Tanzania	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0
Thailand	7 381,0	383,0	7 764,0	119,0	3 021,0	3 140,0	-4 624,0
Tsjekkia	3,0	3 572,0	3 575,0	611,0	5 021,0	5 632,0	2 057,0
Tyrkia	53 531,0	127,0	53 658,0	827,0	0,0	827,0	-52 831,0
Tyskland	136 109,0	50 763,0	186 872,0	36 885,0	21 651,0	58 536,0	-128 336,0
Ungarn	944,0	77 496,0	78 440,0	161,0	82 131,0	82 292,0	3 852,0
USA	414 887,0	330 735,0	745 622,0	720 958,0	365 947,0	1 086 905,0	341 283,0
Venezuela	0,0	0,0	0,0	2 012,0	0,0	2 012,0	2 012,0
Østerrike	10 642,0	128,0	10 770,0	728,0	1 200,0	1 928,0	-8 842,0
Totalt	976 131	1 038 707	2 014 838	1 342 787,0	1 114 083,9	2 456 870,9	442 032,9

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Albania						
7.e	Lysforsterkere		1 303			1 303
Sum		0	1 303	0	0	1 303
Australia						
17.1	Reservedeler til kikkertsikte				1 021	1 021
2	Øvingsrakett M72	670				670
17.3	Deler til sjømissil			21 897		21 897
17.4	Våpensstasjon	83 006				83 006
17.4	Reservedeler til våpenstasjon				2 893	2 893
6	Panservernraketter	112 777				112 777
7	Data og kommunikasjonselektronikk		1 012			1 012
17.7	Avstandsmåler			5		5
Sum		196 453	1 012	21 902	3 914	223 281
Belgia						
6	Sprengstoff	1 451				1 451
7	Kommunikasjon og kryptoutstyr		9 929			9 929
10, 17.10	Deler til stridsvogn			21	18	39
18	Dataprogram		318			318
Sum		1 451	10 247	21	18	11 737

Tabell 7.3

Posisjon i varelister	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
<i>Brazil</i>						
6	Sprengstoff	295				295
Sum		295	0	0	0	295
<i>Bulgaria</i>						
7	Bredbåndsradio		657			657
Sum		0	657	0	0	657
<i>Canada</i>						
17.1	Deler til militære våpen			7	40	47
17.4	Våpenstasjon			21 860		21 860
6, 17.6	Sprengstoff, tennskrueemner	7 754			688	8 442
7	Batteriladere, intelligent hørselvern		2 281			2 281
17.10	Deler til militære våpen			35	10 919	10 954
Sum		7 754	2 281	21 902	11 647	43 584
<i>Chile</i>						
6	Sprengstoff	1 615				1 615
7	Avstandsmålere		13 936			13 936
17.7	Deler til avstandsmålere				224	224
19.b	Utstyr til kontroll av avstandsmålere				940	940
Sum		1 615	13 936	0	1 164	16 715
<i>Danmark</i>						
1	Jaktrifler	23				23
17.1	Deler til militære kjøretøy og våpen			184		184
17.1	Hylseposer, solbekyttelse etc.				857	857
6	Lysgranater, sprengstoff, mm	7 141				7 141
7	Hørselsvern med reservedeler		416		42	458
17.10	Deler til militære kjøretøy og våpen			30		30
Sum		7 164	416	214	899	8 693
<i>De Forente Arabiske Emirater</i>						
17.7	Tilleggsutstyr til kommunikasjonsutstyr				1 646	1 646
Sum		0	0	0	1 646	1 646
<i>Egypt</i>						
7	Kommunikasjonsutstyr		9 766			9 766
17.7	Deler til kommunikasjonsutstyr				1 552	1 552
Sum		0	9 766	0	1 552	11 318

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Estland						
1	Skiskyttergevær	39				39
17.1	Deler til militære våpen			4 493		4 493
17.1	Hylsepose m.m.				2 900	2 900
7.a	Kommunikasjonsutstyr		595			595
Sum		39	595	4 493	2 900	8 027
Finland						
6, 17.6	Ammunisjon og sprengstoff	18 793		640		19 433
7, 17.7	Kommunikasjonsutstyr		8 271		695	8 966
17.10	Deler til stridsvogn			1 581		1 581
17.10	Deler til stormpanservogn				7034	7 034
Sum		18 793	8 271	2 221	7 729	37 014
Frankrike						
17.1	Reservedeler til håndvåpen			26		26
17.1	Reserveddeler til våpenstativ				289	289
17.3	Deler til raketter			4 987		4 987
17.3	Integrert fotodiode				728	728
17.5	Detektorer				611	611
6	Ammunisjon og sprengstoff	3 432				3 432
17.6	Bøssinger			337		337
7	Kommunikasjonsutstyr		19 653		2 310	21 963
18	Programvare		368			368
19	Vedlikeholdsmanualer for NH90 helikopter				1 981	1 981
Sum		3 432	20 021	5 350	5 919	34 722
Hong Kong						
17.7	Reservedeler til nattutstyr				9	9
Sum		0	0	0	9	9
Irland						
6	57 mm øvingspatron	5 343				5 343
7	Kommunikasjonsutstyr		1 038			1 038
Sum		5 343	1 038	0	0	6 381
Island						
6	Hvalgranater til hvalfangst	140				140
Sum		140	0	0	0	140
Italia						
1	Håndvåpen, historiske rifler	129				129
17.1	Reservedeler til håndvåpen			33		33
17.2	Kanondeksel i kompositt			2 661	1 992	4 653
17.4	Kretskort og deler til ildledningsutstyr				153	153
6	Ammunisjon og sprengstoff	42 444				42 444
7.a	Kommunikasjonsutstyr		2 367			2 367
17.7	Deler til nattutstyr				91	91
Sum		42 573	2 367	2 694	2 236	49 870

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
<i>Jordan</i>						
17.9	Deler til luftfartøy				1 098	1 098
Sum		0	0	0	1 098	1 098
<i>Kroatia</i>						
17.7	Deler til kommunikasjonsutstyr				673	673
20	Dokumentasjon for kommunikasjonsutstyr				138	138
Sum		0	0	0	811	811
<i>Kuwait</i>						
7	Kommunikasjonsutstyr		159 716			159 716
17.12	Aggregat for tilfluktsrom				10 343	10 343
Sum		0	159 716	0	10 343	170 059
<i>Kypros</i>						
7	Nattutstyr		19 077			19 077
17.7	Reservedeler til nattutstyr				779	779
Sum		0	19 077	0	779	19 856
<i>Latvia</i>						
17.1	Rekylforsterksett			20		20
7	Kommunikasjonsutstyr		516		2	518
Sum		0	516	20	2	537,9
<i>Litauen</i>						
7	Bakke-luft-bakke kommunikasjon		12 607			12 607
Sum		0	12 607	0	0	12 607
<i>Luxembourg</i>						
17.1	Hylseposer, solbekyttelse m.m.				8	8
7	Kryptoutstyr		1 337			1 337
17.7	Deler til sambandsutstyr			28		28
17.9	Deler til militære kjøretøy			215		215
Sum		0	1 337	243	8	1 588
<i>Malaysia</i>						
6	Patroner	4 870				4 870
7	Avstandsmåler		1 430			1 430
Sum		4 870	1 430	0	0	6 300
<i>Malta</i>						
7	Nattutstyr		70			70
Sum		0	70	0	0	70

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Nederland						
17.1	Deler til våpen			5	805	810
2	Bombekastere	4 500				4 500
6	Ammunisjon	17 619				17 619
7	Krypto- og nattutstyr		9 011			9 011
17.7	Deler til krypto- og nattutstyr				172	172
17.9	Deler til luftfartøyer			470		470
17.10	Deler til stridsvogn			183	221	404
18	Programvare				2 643	2 643
Sum		22 119	9 011	658	3 841	35 629
New Zealand						
2, 17.2	21 mm øvingsvåpen	182		53		235
7, 17.7	Nattutstyr		80		3	83
Sum		182	80	53	3	318
Oman						
17.1	Deler til våpenstativ				227	227
7, 17.7	Kommunikasjons- og nattutstyr		13 828		5 392	19 220
Sum		0	13 828	0	5 619	19 447
Polen						
6, 17.6	Ammunisjon og sprengstoff	2 441		29 945		32 386
7, 17.7	Kommunikasjons- og kryptoutstyr		4 350		20	4 370
17.8	Battericeller for fremdrift av U-båt				9 866	9 866
18	Programvare				388	388
19	Kontrollmaskin for 20mm	1 350				1 350
Sum		3 791	4 350	29 945	10 274	48 360
Portugal						
17.7	Deler til kryptoutstyr				60	60
17.9	Deler til luftfartøy				322	322
Sum		0	0	0	382	382
Qatar						
7	Kommunikasjonsutstyr		28 014		959	28 973
Sum		0	28 014	0	959	28 973
Saudi Arabia						
7	Kommunikasjons- og nattutstyr		45 866		3 641	49 507
Sum		0	45 866	0	3 641	49 507
Singapore						
6	Patroner, løspatroner	10 401				10 401
7	Nattutstyr		420			420
Sum		10 401	420	0	0	10 821

Tabell 7.3

Posisjon i varelister	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Slovakia						
7	Nattutstyr		5 023			5 023
Sum		0	5 023	0	0	5 023
Slovenia						
7	Kommunikasjonsutstyr		1 787			1 787
Sum		0	1 787	0	0	1 787
Spania						
17.1	Deler til militære våpen			10		10
17.3	Dyser			703		703
17.4	Deler til ildledningsutstyr			18 032		18 032
17.4	Testverktøy				272	272
6, 17.6	Ammunisjon og sprengstoff	1 965		6 001		7 966
7, 17.7	Kommunikasjonsutstyr		2 799		72	2 871
8	Minesneiper	16 743				16 743
17.8	Deler til fartøyer og undervannsutstyr				29 086	29 086
17.10	Deler beltevogn			112		112
18	Dataprogrammer		46			46
19	Måleverktøy	50				50
Sum		18 758	2 845	24 858	29 430	75 891
Storbritannia						
17.3	Detektorer				1 515	1 515
6	Ammunisjon og sprengstoff	34 748				34 748
7	Kommunikasjonsutstyr		2 714			2 714
17.7	Reservedeler				9554	9 554
17.9	Deler til flyvinge			39 790		39 790
17.9	Elektroniske komponenter til Eurofighter				847	847
17.10	Deler til bergings kjøretøy				4 214	4 214
19	Verktøy for komposittproduksjon		23			23
Sum		34 748	2 737	39 790	16 130	93 405
Sveits						
17.1	Reservedeler				90	90
17.2	Deler til stridsvognkanon	4 393				4 393
6	Sprengstoff	7 424				7 424
7	Nattutstyr		3 646			3 646
17.7	Reservedeler				4	4
Sum		11 817	3 646	0	94	15 557

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Sverige						
1, 17.1	Håndvåpen og deler til slike	8		3 058	439	3 505
2	21 mm øvingsrakett og deler til slike	137		3 225	2 436	5 798
3, 17.3	Missilsystem og deler til dette	6 130	3	40	4 586	10 759
4	Laserbelyser, deler til ildledningsutstyr		1 092		914	2 006
6, 17.6	Sprengstoff, deler til ammunisjon	9 725		6 739		16 464
7, 17.7	Kommunikasjonsutstyr, deler elektronikk		20 669		32 440	53 109
8	Battericeller for fremdrift av undervannsutstyr				16 908	16 908
17.9	Deler til flymotorer				29 647	29 647
17.10	Deler til beltebil				716	716
16	Simulator, utstyr til radarundervisning	7 565	574			8 139
19	Kjemikalier til sprengstoff, materialer	14	838			852
20	Teknologi knyttet til ildledningsystemer		6 917			6 917
Sum		23 579	30 093	13 062	88 086	154 820
Sør Afrika						
6	Sprengstoff	415				415
7	Nattutstyr		845			845
Sum		415	845	0	0	1 260,0
Sør Korea						
6	Sprengstoff	1 820				1 820
Sum		1 820	0	0	0	1 820
Tanzania						
1	Pistol	1				1
Sum		1	0	0	0	1
Thailand						
17.1	Deler til kikkertsikte				116	116
7	Nattutstyr		2 725			2 725
17.10	Brukte belter til stridsvogn			119	180	299
Sum		0	2 725	119	296	3 140
Tsjekkia						
6, 17.6	Sprengstoff, 12.7 mm prosjektiler	356		255		611
7, 17.7	Kommunikasjonsutstyr		4 971		50	5 021
Sum		356	4 971	255	50	5 632

Tabell 7.3

Posisjon i varelister	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Tyrkia						
1	Pistol	5				5
17.3	Reservedeler til Penguin			184		184
6	Sprengstoff	638				638
Sum		643	0	184	0	827
Tyskland						
1, 17.1	Pistoler, rifler og deler	504		179		683
17.1	Deler og komponenter				2 620	2 620
17.3	Deler til rakettmotor			4 218		4 218
17.4	Reservevedeler til søkeutstyr				1804	1 804
6	Sprengstoff	31 065				31 065
17.6	155 mm bøsinger			94		94
7	Kommunikasjonsutstyr		9 007			9 007
17.7	Reservevedeler til nattutstyr				333	333
17.8	Batteripoler				82	82
17.9	Reservedeler til luftfartøyer			392		392
17.10	Deler til stridsvogn og beltevogn			387	700	1 087
19.a	Materialer og kjemikalier			46		46
19.b	Vedlikeholdsmanualer for helikopter				7 105	7 105
Sum		31 569	9 007	5 316	12 644	58 536
Ungarn						
6	Sprengstoff	161				161
7	Kommunikasjonsutstyr		82 131			82 131
Sum		161	82 131	0	0	82 292
USA						
1	Pistoler	18				18
17.1	Deler til våpenstativer med mer				7 386	7 386
2	Øvingssett M72	2 315		572		2 887
17.3	Rakettmotorer og deler			266	10522	10 788
4, 17.4	Ildledningsutstyr med programvare	117 427	112 786	413 105	51 533	694 851
6, 17.6	Ammunisjon og sprengstoff	58 566	3	126 049		184 618
7, 17.7	Avstandsmålere, nattutstyr, hørselsvern		6 565		9 775	16 340
17.9	Deler til luftfartøyer			467	127 459	127 926
17.10	Understellsplate kjøretøy				19 047	19 047
16	Simulator		2 205			2 205
18	Programvare		18 666			18 666
19	Reparasjonsutstyr for rakettmotor			2 173		2 173
Sum		178 326	140 225	542 632	225 722	1 086 905
Venezuela						
6	Sprengstoff	2 012				2 012
Sum		2 012	0	0	0	2 012

Tabell 7.3

Posisjon i vareliste	Beskrivelse	Kompletteprodukt		Deler		Sumprodukt og deler
		A	B	A	B	
Østerriket						
6	21 mm øvingsrakett	728				728
6	Løs ammunisjon		1 200			1 200
Sum		728	1 200	0	0	1 928

Tabell 7.4

Land	Tjenester	Verdi (x 1000 kr)
Australia	Tjenester i forbindelse med beskyttelse for ubåter	1 754
Tyskland	Utvikling av rakettmotor	2 707
	Utvikling av artilleriammunisjon	1 812
	Tjenester i forbindelse med beskyttelse for ubåter	3 048
Chile	Tjenester i forbindelse med nattutstyr	31
Sveits	Tjenester og opplæring på ildledningsutstyr	78
Danmark	Test av ammunisjon	576
Estland	Utvikling i forbindelse med missil	357
	Tjenester og opplæring på luftvernssystem	5 256
Finland	Test av ammunisjon	921
Frankrike	Utvikling i forbindelse med missil	1 937
	Utvikling av vedlikeholdsmanualer for helikopter	1 525
	Utvikling av artilleriammunisjon	593
Storbritannia	Utvikling av ammunisjon	721
	Utvikling av radar	1 682
Italia	Utvikling i forbindelse med missil	715
Kuwait	Tjenester i forbindelse med kommunikasjonsutstyr	700
Nederland	Tjenester i forbindelse med programvare	1 299
Portugal	Tjenester i forbindelse med programvare	59
Sverige	Vedlikehold av simulator-utstyr	469
	Utvikling av ammunisjon	2 066
	Oppgradering av elektronisk utstyr	279
	Utvikling av rakettmotor	2 850
	Tjenester i forbindelse med oppgradering av materiell	27 670
	Tjenester i forbindelse med rakettstyringssystem	5 376
	Test og utvikling av ammunisjon	7 186
Tyrkia	Test og utvikling av radiosender	318
	Utvikling i forbindelse med jagerfly	1 485
	Test av kommando- og kontrollsystem	3 417
	Utvikling av datasystemer	48 494
	Tjenester i forbindelse med programvare	32 797
	Tjenester i forbindelse med ombygging av kommandoenhet	27 357
	Utvikling av rakettmotor	185 170
USA		
Sum		370 705

Tabell 7.5

Land	Verdi av reparasjoner (x 1000 kr)	Varetype
Australia	52	Komponenter til ildledningssystem
Egypt	3401	Kommunikasjonsutstyr
Falklandsøyene	5	Nattutstyr, avstandsmålere
Forente Arabiske Emirater	142	Laseravstandsmålere
Franrike	284	Kommunikasjonsutstyr, nattutstyr, avstandsmålere
Hellas	315	Missiler
Polen	11	Kommunikasjonsutstyr
Spania	369	Komponenter til luftvernsystem
Storbritannia	191	Nattutstyr, avstandsmålere
Sveits	149	Nattutstyr, avstandsmålere
Sverige	44	Kommunikasjonsutstyr
Tyrkia	1 225	Missiler
USA	4 762	Luftvernsystem, våpenstasjoner
Sum	10 950	

7.9 Utførsel av håndvåpen og deler til disse

Det ble gitt 38 lisenser for utførsel av håndvåpen i 2005. Tabell 7.6 gir en detaljert oversikt over disse lisensene og hvilken type håndvåpen som ble

utført fra Norge i 2005. Disse utførlene omfatter i hovedsak konkurransevåpen, jaktvåpen og historiske våpen. Eksportlisens er kun gitt i de tilfeller hvor det har foreligget import- og bæretilatelse for mottaker i mottakerlandet.

Tabell 7.6

Mottakerland	Ant. våpen	Ant. deler	Våpentype/beskrivelse
Danmark	1		1 stk. jaktrifle, Mauser M98, KAL. 8x57JS
Danmark	4		4 stk. kongsberg 393 rifler
Estland	1		1 stk. skiskytterrifle 7-3 izhmash
Grønland	1		1 stk. skiskytterrifle 7-3 izhmash
Grønland	1		1 stk. skiskytterrifle 7-3 izhmash
Grønland	1		1 stk. skiskytterrifle 7-3 izhmash
Grønland	1		1 stk. skiskytterrifle 7-3 izhmash
Italia	3		1 stk. Arisaka mod 1898, 1 stk. engelsk fallblokk 1876, 1 stk. kammerlader mod 1849/59
Italia	20		20 stk. Kongsberg 393 rifle
Italia	13		7 stk. Carl Gustav M-96, 4 stk. Mauser -98US, 1 stk. Springfield Lee Enfield, 1 stk. DMW Luger
Sverige	1		1 stk. pistol, Kongsberg M1914
Tanzania	1		1 stk. Walther pistol Mod. PPK/E,
Tyrkia	1		1 stk. pistol Glock 9 MED MER
Tyskland	1		1 stk. pistol, Kongsberg M1914
Tyskland	1		1 stk. Mauser M98B
Tyskland	1		1 stk. revolver kal. 357

Tabell 7.6

Mottakerland	Ant. våpen	Ant. deler	Våpentype/beskrivelse
Tyskland	7		1 stk. Mauser 1910 25, 2.stk Husq. M40 9mm, 1.stk Sturm- gewehr MP44 7,92, 1 stk. Feg. M37 32, 1 stk. CZ M27 32, 1 stk Radom P35 9mm
Tyskland	7		1 stk. Arsenal 25, 2 stk. Sauer 32, 1 stk. Remington 1911A1 45, 1 stk. Mauser 1934, 1 stk. Mauser 1914, 1 stk. Mauser M67 308W
Tyskland	10		8 stk. Mauser M98 3006, 1 stk. Mauser M67 6,5x55, 1 stk. Krag 1912 6,5x55
Tyskland	9		3 stk. Krag cal.6,5x55, 1 stk. Mauser M98 8x57JS, 4 stk. Browning 1910/22, 1 stk. Browning High Power 9mm
Tyskland	20		14 stk. Luger P08 9mm, 5 stk. Walther P38 9mm, 1. stk Browning High Power 9mm
Tyskland	0	401	108 stk. bayonetter Mauser M98, 126 stk. Magasin M40, 42 stk. Magasiner US-Carabin, 100 stk. metallkontainere for løp, 15 stk. stativer for MG, 10 stk. kasser med øvingspa- troner
Tyskland	1		1 stk. pistol, Kongsberg M1914
Tyskland	1		1 stk. Browning pistol, mod. Baby Stieler
Tyskland	1		1 stk. Luger P-08
Tyskland	5		1 stk. Luger P08 cal.9x19, 1 stk. Astra 600 cal.9x19, 1 stk. Mauser HSC, 1 stk. Alk cal.22lr pistol, 1 stk. Mauser 1934,
Tyskland	5		1 stk. Mauser M98 cal.8x57JS, 1 stk. Krag 1894 cal.6,5x55, 1 stk. Krag cal.6,5x55, 1 stk. Mauser M98 cal.3006, 1 stk. Mauser M98 cal.3006.
Tyskland	82		33 stk. Mausere, 45 stk. pistoler med hylster og deler, 4 stk. drilling
Tyskland	0	238	189 stk. våpenløp halvfabrikat kal. 30-06, 12 stk. løp pistol sig. 9mm, 17 stk. løp pistol sig. 7.65, 10 stk. løp pistol P.08 9 mm, 10 stk. løp pistol P38 9mm
Tyskland	1		1 stk. pistol Walther P38
Tyskland	4		1 stk. Smith & Wesson cal. 38, 1 stk. Mauser pistol, 1 stk. Carcano rifle cal. 6,5, 1 stk. Mauser rifle cal.8x57IS,
Tyskland	25	1	21 stk. Mauser 3006, 3 stk. Mauser rifler 8x57, 1 stk. Krag rifle 6,5x55, deler bestående av låskasse med løp til rifle M30, 1 stk signalpistol inkl. ramme med defekt sleide, diverse samlerammunisjon
Tyskland	1		1 stk. Mauser G33 –40
Tyskland	5		1 stk. Browning 1910 cal.380, 2 stk. Browning high power cal.9x19, 2 stk Walther PPK
Tyskland	5		1 stk. Luger P08 cal.9x19, 2 stk. Browning 1910/1922, 1 stk. Sauer&Sohn 1913, 1 stk. Unique
Tyskland	3		1 stk. CZ 27 cal.32ACP, 1 stk. Remington 51 cal.380, 1 stk. Walther PP
Tyskland	1		1 stk. rifle Mauser M98 cal.3006
USA	6		6 stk. Walther P38
Sum	251 våpen,	640 deler	

7.10 Forsvarets utførsler

Oversikten viser forsvarets utførsel av eget materiell i 2005. Det gis informasjon om hvilket land forsvaret har utført materiell til, henvisning til

hvilken posisjon i varelisten materiellet referer seg til, samt en beskrivelse av hensikten med utførselen.

Tabell 7.7

Land	Posisjon i liste I	Beskrivelse
Irak	7 A	Egne styrker
Kuwait	7 A	Egne styrker
Spania	7 E, 1, 4 A, 6 A, 7 A, 7 D, 10, 13, 17-1, 20, 8 A, 17-7 C	Egne styrker/ fregattprosjektet
Israel	1	Egne styrker
Hellas	10, 7 B	Utlån
Hellas	9-9, 17-7 E	Reparasjon
Latvia	19 D, 17-7 E, 17-9	Egne styrker
Færøyene	17-7 A	Overføring av Nato-materiell
Estland	17-7 A, 7 E, 10, 2 A, 6 A, 7 A, 7 C, 7 B	Egne styrker
Litauen	17-7 E, 17-9, 11, 7-7, 9-9	Egne styrker
England	17-9, 19 A, 7 E, 11, 17-7 A, 17-7 E	Reparasjon
England	7 E, 17-9, 6 A, 1, 3, 7 A, 7 C	Utlån
England	9, 9-9, 17-9	Egne styrker
Tyskland	17-1, 17-10, 7 A, 17-9, 7 E, 17-7 A, 3, 9-9, 17-7 E	Reparasjon
Tyskland	10, 17-7 B, 17-7 A, 17-7 E, 17 A, 1, 7 E, 17-9, 6 A	Egne styrker
Nederland	17-7 E, 17-9, 17-7, 9-9	Reparasjon
Nederland	19 B, 1, 7 A, 10, 17-10, 20, 6 A, 7 E, 8 A, 11	Utlån
Belgia	17-9, 17-7 C,	Reparasjon
Belgia	17-7 C, 17-9, 6 A	Egne styrker
Luxembourg	17-1, 17-9, 17-7 A, 7 E, 7 A, 19 B, 17-7 E, 9-9	Reparasjon
Canada	17-9, 17-7 A	Reparasjon
Canada	1, 17-1	Utlån
Finland	17-9	Overføring ifm NH90 etter sammenstilling av motor
Finland	7 C	Utlån
Østerrike	7 A	Reparasjon
Danmark	17-9, 17-10, 16, 19 B, 17-7 C	Reparasjon
Danmark	17-9, 19 B	Utlån
Danmark	10, 17-9, 6 A, 17-7 C, 1	Egne styrker
USA	17-9, 17-7 A, 19 B, 7 E, 15	Reparasjon
USA	7 A, 17-7 E, 17-9, 7 E, 1	Egne styrker
Frankrike	17-10, 17-9, 18 A, 17-7 A, 14 A, 17-10	Reparasjon
Frankrike	17-9, 3, 17-7 E	Egne styrker
Sverige	7 E, 17-10, 17-7, 18 A, 19 B, 17-7 A, 7 A, 17-3, 17-9	Reparasjon
Sverige	19-A, 3, 17-7, 6 A	Utlån
Italia	17-7 A, 17-9, 17-7 E	Reparasjon
Italia	11, 17-9, 14, 17-7, 4 B, 7 A, 7 E, 18 C	Egne styrker
YO/Kosovo	7A, 7 C, 7 E, 11, 14 A, 15, 17-7 A, 17-7 E, 18 C, 20, 17-9	Egne styrker
Sudan	1, 3, 6 A, 7 A, 7 B, 7 C, 7 E, 10, 13, 14, 17-7 A, 18 A, 20	Egne styrker

Tabell 7.7

Land	Posisjon i liste I	Beskrivelse
Afghanistan	1, 2 A, 2 B, 3, 4 A, 6 A, 6 B, 6 E, 6 D, 7 A, 7 B, 7 C, 7 D, 7 E, 10, 11, 12, 13, 14 A, 15, 17-1, 17-2, 17-7, 17-9, 17-10	Egne styrker
Senegal	1, 7 A, 7 B, 7 C, 7 E, 8, 10, 11, 13, 15, 17-7, 17-10, 19 A, 20	Egne styrker
Tyrkia	17-9, 17-7	Reparasjon
Egypt/Sinai	15	Egne styrker

7.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2005

I 2005 ble det gitt avslag på 9 søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell, samt utstyr til militær bruk. Avslagene gjelder Bosnia og Herzegovina, Filippinene, Kenya, Mauretania, Pakistan, Peru, Russland, Sudan og Swaziland.

Syv av avslagene ble begrunnet i enten kriterium 2 eller 3 i EUs adferdskodeks.

Avslag på en søknad om eksportlisens innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvarsmateriell til vedkommede land. Med unntak av gjennomføring av bindende embargoedtak fattet av FNs sikkerhetsråd, opererer ikke det norske eksportkontrollsystemet med lister over land som enten kan eller ikke kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Alle søknader om utførselslisens vurderes individuelt fra sak til sak.

7.12 Formidling og overføring av produksjonsrettigheter

I 2005 ble det gitt syv tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter til utlandet og tre tillatelser til formidling av forsvarsmateriell fra et tredjeland til et annet.

De syv tillatelsene til overføring av produksjonsrettigheter ble gitt i forbindelse med norske bedrifters deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling av forsvarsmateriell. I 2005 var den fakturerte verdien i forbindelse med disse aktivitetene rapportert å være omlag 7 millioner kroner.

Tillatelsene til formidling gjaldt blant annet ammunisjonshylser fra Finland til Sverige, samt to tilfeller hvor norsk firma har formidlet salg av undervannsladninger fra Bulgaria til Sør-Korea. Samlet verdi for dette er rapportert til å være ca. 4 millioner kroner.

7.13 Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2005

Aaberg A/S, Rolf Ing.
 Alvis Moelv AS
 Arma Agora AS
 Bandak AS
 Børselars A/S
 Corena Norge AS
 Det Norske Veritas AS
 Dyno Nobel AS
 Eltek Energy AS
 Engelsrud Fyrverkerifabrikk AS
 Sandtangen
 Ericsson AS, Avd. Halden
 Exide Sønnak AS
 Flextronics International Norway AS
 FLO/ HA
 FLO/D/PRE L/TRANS/
 FLO/FAP (Forsvaret avhendingsprosjekt)
 FLO/FORSYNING/DTA
 Hansen, Ragnar Ing. AS
 Henriksen, H. mek. verksted A/S
 Intersport Bogstadveien AS
 Jaktdepotet AS
 Jevnaker Agenturforretning
 Jotron Electronics AS
 Karotek Systemer AS
 Kitron AS
 Kongsberg Defence & Aerospace AS
 Kongsberg Defence & Communications AS
 Kongsberg Protech AS
 Krico Norway AS
 Kværner Eureka AS
 Landrø, Magne A/S
 Larsen Biathlon, Kjell G.
 Leif Kindseth AS
 Lilltech AS
 Nacre AS
 Nammo Bakelittfabrikken a/s
 Nammo Raufoss AS
 Natech NSV AS
 Nera Networks AS

Norma A/S
Norsk Everit A/S
Per Mathisen
ProPartner AS
Saab International Norge AS
c/o Hærens Taktiske Treningssenter
Safety & Security Service A/S
Schou Våpen AS
Sønju, H. Våpen
TAM AS
Texplo AS
Thales Norway AS
Tinex AS
Trelleborg Viking AS
Tyra Invest AS
Umoe Mandal AS
Vaabenhuset Nygård AS

Våpenloftet AS
Våpensmia AS
Våpen-Søilen A/S
Vinghøg AS
Vinghøg Obsima as
Winge Våpen AS

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 2. juni 2006 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2005, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer

I medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. av 18. desember 1987, § 1, jfr. Kgl. res. av 18. desember 1987 nr. 967, har Utenriksdepartementet fastsatt følgende forskrifter:

§ 1¹

- a) Ved utførsel av visse varer og tilhørende teknologi kreves det tillatelse (utførselslisens) fra Utenriksdepartementet. Lisensplikten gjelder også ved utførsel av slike varer fra lager for ufortollede varer. Likeledes kreves det tillatelse ved utførsel av nærmere angitt teknologi (herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker og produksjonsrettigheter for varer), og visse tjenester.
- b) Utenriksdepartementet utarbeider lister over disse varer og tilhørende teknologi. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en vare eller teknologi er lisenspliktig eller ikke. Departementet kan foreta endringer i listene.
- c) Listene omfatter:
 - Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi.
 - Liste II: Strategiske varer og tilhørende teknologi som ikke er dekket av liste I.
- d) Tjenester knyttet til varer og teknologi på listene I og II, samt tjenester for øvrig som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever tillatelse fra Utenriksdepartementet.
- e) Ved utførsel av varer og teknologi på listene I og II samt ved tjenesteytelser i forbindelse med slike varer og teknologi, kan Utenriksdepartementet kreve sluttbrukererklæringer.
- f) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare,

teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.

- g) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste i de tilfelle der eksportøren er kjent med at varen, teknologien eller tjenesten er beregnet for eller vil bli brukt i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen, kjemiske eller biologiske våpen. Tilsvarende regler gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.
- h) Handel, formidling eller annen bistand ved salg av de militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, er ikke tillatt for personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 2

Forhold som at bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av utførselstillatelse. Ved salg av lisenspliktige varer til utlandet bør det derfor tas forbehold om at søknad om utførselstillatelse vil bli innvilget.

§ 3²

Unntatt fra lisensplikten i § 1 er:

- utgangsstoffer («precursors») for kjemiske våpen når det aktuelle stoffet utgjør mindre enn 10 vektprosent i en blanding eller inngår som en normal bestanddel i en forbruksvare emballert for personlig bruk. For stoffene 4, 23

¹ Endret ved Utenriksdepartementets forskrifter av 1. desember 1990, 9. desember 1992, 2. januar 1995, 1. august 1997 og 4. januar 2000.

² Endret ved Utenriksdepartementets forskrifter av 2. januar 1995, 15. januar 1996, 1. august 1997 og 4. januar 2000.

og 29 under pkt. 1C350 i liste II er grensen 0,1 vektprosent.

- varer i utenlandsk eie som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling eller demonstrasjon. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- våpen som tolleksespederes med blankett «Erklæring om midlertidig utførsel av jakt- eller konkurransevåpen» (Justisdepartementets forskrifter om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon av 25. januar 1963, del V),
- varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendige for organisasjonens offisielle virksomhet (artikkel VI i Vedlegg I til ESA-konvensjonen),
- varer i direkte transitt når adressat og bestemmelsesland er uendret i forhold til hva som er oppgitt ved utklarerings av varene fra eksportlandet. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- varer, teknologi og tjenester til bruk for den norske befolkning og til norske bedrifter på Svalbard og Jan Mayen,
- varer, tjenester og teknologi til bruk på den norske del av kontinentalsokkelen
- varer, tjenester og teknologi til bruk ombord på norskeide skip under norsk flagg, og norsk-eide luftfartøyer, i utenriksfart.

§ 4³

Utenriksdepartementets tillatelse til utførsel av varer som er lisenspliktige i henhold til § 1, gis i form av utførselslisens etter søknad på fastsatt skjema.

Når det gjelder søknader om tillatelser til utførsel av teknologi eller tjenesteytelser som nevnt i § 1, fremmes søknad i brevs form. Tillatelse vil likeledes bli gitt i brevs form.

Eksportøren plikter å legge fram alle opplysninger og den dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

Søknaden skal være undertegnet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 5

Tillatelse til utførsel av varer og teknologi, samt ytelse av tjenester kan ikke overdras til andre uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 6

Eksportøren skal påse:

- at varer, teknologi eller tjenester som utføres er i samsvar med innvilget tillatelse,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres går til det bestemmelsessted som framgår av tillatelsen,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres ikke fraviker de kvanta eller beskrivelser som framgår av utførselstillatelsen,
- at utførselen skjer innen den gyldighetsfrist som er satt i utførselstillatelsen,
- at særlige vilkår som er satt i utførselstillatelsen er oppfylt.

§ 7

Ved utførsel av varer som deklarerer gjennom tollvesenet skal utførselstillatelsen (utførselslisensen) legges fram for tollvesenet i original (ikke fotokopi eller liknende). Tollvesenet skriver av på lisensen det kvantum som blir utført, samt angir utførselsdatoen. Blir de varer lisensen er innvilget for utført i flere sendinger, må det påses at disse tilsammen ikke overstiger det kvantum lisensen er innvilget for. Tollvesenet tilbakeleverer utførselslisensen til eksportøren etter at avskrivningen er foretatt.

§ 8

Ved søknad om forlenging av tillatelsens gyldighetsfrist skal den sendes Utenriksdepartementet med redegjørelse av grunnen til at fristen ønskes forlenget. Det samme gjelder søknad om endring av tillatelsen. Søknaden sendes inn i form av brev.

Tilføyelser, strykninger og andre rettinger på en utførselstillatelse kan bare foretas av Utenriksdepartementet.

§ 9

Dersom en innvilget utførselstillatelse ikke nyttes, eller ikke kan nyttes i overensstemmelse med anførte vilkår, skal tillatelsen straks sendes tilbake til Utenriksdepartementet med redegjørelse om hvorfor utførselen ikke kan gjennomføres.

³ Endret ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

§ 10

Tap av innvilget utførselstillatelse meldes skriftlig til Utenriksdepartementet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 11

Eksportøren (lisensinnehaveren) skal beholde den nyttede tillatelse i tre år fra den dag gyldighetsfristen for tillatelse utløper. Eksportøren plikter å sende tillatelsen til Utenriksdepartementet for kontroll dersom dette blir pålagt.

§ 12⁴

Det kan settes vilkår for innvilgning av utførselstillatelse. Vilkårene skal være forenlige med lovens formål.

⁴ Ny §12 ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

§13⁵

Utførselstillatelse gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles dersom lisensinnehaver vesentlig misbruker tillatelsen eller vesentlig misligholder vilkårene i denne. En tillatelse kan også tilbakekalles dersom det fremkommer nye eller endrede fakta eller skjer endringer i politiske forhold i mottakerstaten eller området, som vesentlig endrer det grunnlaget tillatelsen ble gitt på. For øvrig gjelder de alminnelige reglene om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 14

Utenriksdepartementet kan gjøre unntak fra disse forskrifter.

§ 15

Disse forskrifter trer i kraft 15. februar 1989.

⁵ Ny §13 ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

Vedlegg 2

Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål

I. Formål og anvendelsesområde

1. Disse retningslinjene er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.

Reglene for lisensinnvilgelse gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

Utgangspunktet for eksportreguleringen er følgende formuleringer i Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato:

Regjeringens erklæring:

«Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.»

Stortingets vedtak:

«Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

2. For gjennomføringen av reguleringen anvendes lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (heretter kalt eksportkontroll-loven), samt forskrifter av 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for

strategiske varer, tjenester og teknologi (heretter kalt forskriftene).

Retningslinjene er veiledende, og fastsetter hvilke prinsipper det skal legges vekt på ved Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontroll-loven og forskriftene. Retningslinjene skal legges til grunn ved vurderingen av søknader om utførselslisens og tilatelse etter forskriftenes § 1, med referanse til liste I i Utenriksdepartementets utførselsmelding (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell).

3. Den militærtekniske utvikling siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene skal sikre dette. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, (se kap. IV nedenfor), ved delleveranser (se kap. VI), samt for teknologi og tjenesteyting (se henholdsvis kap. V og VII).

4. ¹Ved behandlingen av lisenssøknader må man ha for øye at lisensplikten i mange tilfeller går lenger enn den hjemmel man har etter eksportkontroll-lovens § 1 til å nekte utførsel. Før det gis avslag på søknad om lisens, må det således være godtgjort at vilkårene er oppfylt etter loven. Ved behandling av lisenssøknader for eksport av varer med begrenset militær verdi, ved delleveranser og ved eksport av teknologi og tjenester, er det særlig viktig at det foretas en slik vurdering av hjemmelsgrunnlaget.

¹ Tidligere pkt.4 om COCOM utgått 1. februar 1995.

II. Landgrupper og varekategorier

1. For å lette behandlingen av lisenssøknader, anvendes følgende landgrupper:

Landgruppe 1 består av de nordiske land og NATOs medlemsland. I tillegg består gruppen av andre land som kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen.

Landgruppe 2 består av land som befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som rammes av en boikottbeslutning av FNs Sikkerhetsråd.

Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til, men som kan motta annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

2. Følgende varekategorier innføres:

Varekategori A:

Våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell.

Denne omfatter våpen og ammunisjon av alle slag.

Den omfatter i tillegg annet materiell som vil kunne benyttes med vesentlig virkning til å påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer.

Varekategori B:

Annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

Denne omfatter annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, som er beskrevet i liste I i Utenriksdepartementets utførselsmelding (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell) og som ikke har egen-skaper eller bruksområder slik de er definert for varekategori A.

III. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske myndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontroll-regler.

IV. Flernasjonale produkter

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet, kan produksjonslandets eksportkontroll-regler legges til grunn ved eksport til tredjeland.

I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom de berørte lands myndigheter.

V. Eksport av varer med selvstendig funksjon

1. Eksportsøknaden behandles uavhengig av om utførselen til mottakerlandet skjer direkte eller indirekte.
2. Leveranser av kategori A-produkter kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Hovedsynspunktet bør være at leveranser av kategori A- og kategori B-produkter ikke kan finne sted til land i gruppe 2.
3.
 - a) For eksport av varer i kategori A vil det normalt kunne tilstås eksportlisens dersom kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1. Dokumentasjon må godtgjøre dette.

Lisensiering av leveranser under denne kategori til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling, og innvilgelse forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjenning.
 - b) For eksport av varer i kategori B skal det tilstås lisens for land i gruppe 1 og 3.

Dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren, skal kreves.

VI. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og datapakker

1. Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare. Det er overføring av produksjonsrettigheter som er den vanligste form for teknologi-eksport fra Norge.
2. Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.
3. Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i

andre land, skal tillatelse gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter.

4. Ved behandlingen av søknader for eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.

- a) Dersom det dreier seg om produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppe 1 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene dessuten pålegges å innarbeide i kontraktbetingelsene forbehold om at eventuell sublisensiering av produksjonsrettigheter vil bli forelagt norske myndigheter for godkjenning. Utenriksdepartementet skal behandle søknad om sublisensiering på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.

- b) For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal tillatelse i alminnelighet gis for land i gruppe 1 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser må i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk og skadevirkningene ved eventuell eksport til uønskede mottakere, tas i betraktning.
5. Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i hvilken grad teknologi-overføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

VII. Del-leveranser

1. Ved del-leveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.
2. Ved del-leveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal utførelseslisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Det er da en forutsetning at de norske deler eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk.

Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.

3. For del-leveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og på grunnlag av kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 2, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt skal ikke kreves.
4. Søknad om eksportlisens for del-leveranser av annen type enn nevnt i pkt. 2 og 3 skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet. Bestemmelsen i Kap. I, punkt 1 skal imidlertid kunne begrunne fravik av denne regel.

VIII. Tjenesteytelser

1. Tjenesteytelser kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes § 1, pkt. e og g. Militær planlegging vil også være omfattet.
2. For tjenesteytelser som er tilknyttet militært materiell under kategori A og B, og som utgjør en vesentlig forutsetning for materiellets utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, skal det gjelde tilsvarende vilkår for innvilging av tillatelse for tjenesteytelser som ved eksportlisens for selve produktet. Dersom tjenesten har en løsere tilknytning til produktet, kan en mindre streng praksis overveies.
3. For tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, skal tillatelse normalt innvilges til land i gruppe 1 og ikke innvilges til land i gruppe 2. Innvilgelse til andre mottakerland må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenesteytelsens antatte militære og mulige politiske virkning, og godkjennes av departementet.

IX. Prosedyreregler

1. Søknader som behandles etter disse retningslinjer, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest etter 12 uker for kategori A-produkter og senest etter 6 uker for øvrige søknader.
2. Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvars-

- departementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.
3. Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiell-samarbeid med andre land, skal uttalelse innhentes fra Forsvarsdepartementet.
 4. Dersom søknaden om eksport berører viktige norske næringsinteresser, skal uttalelse innhentes fra Næringsdepartementet.
-

Vedlegg 3

Den europeiske unions atferdskodeks for våpeneksport, 8. juni 1998

Rådet for Den europeiske union,

SOM TAR UTGANGSPUNKT i de felles kriterier som ble vedtatt på Det europeiske råds møte i Luxembourg og i Lisboa i 1991 og 1992,

SOM ERKJENNER at stater som eksporterer våpen, har et særlig ansvar,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å fastsette høye felles standarder som bør betraktes som minstekrav til håndtering av og begrensninger med hensyn til overføring av konvensjonelle våpen i alle medlemsstatene, og på å styrke utvekslingen av relevante opplysninger for å få bedre innsyn,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å forhindre eksport av utstyr som kan brukes til intern undertrykking eller internasjonal aggresjon, eller som kan bidra til regional ustabilitet,

SOM ØNSKER, innenfor rammen av den felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP), å styrke sitt samarbeid og fremme sin felles tilnærming til eksport av konvensjonelle våpen,

SOM MERKER SEG de tilleggstiltak som Den europeiske union har truffet mot ulovlig handel, i form av et EU-program for å forebygge og bekjempe ulovlig handel med konvensjonelle våpen,

SOM ERKJENNER at medlemsstatene ønsker å opprettholde en forsvarsindustri som en del av sitt industrielle grunnlag og sin forsvarsinnsats,

SOM ERKJENNER at stater har rett til å overføre forsvarsmateriell i samsvar med retten til selvforsvar, som anerkjennes i FN-pakten,

har vedtatt følgende atferdskodeks og operative bestemmelser:

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner pålagt av FNs sikkerhetsråd og av Fellesskapet, avtaler om ikke-spredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke innvilges dersom innvilgelse er uforenlig med blant annet:

- a) medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde FNs, OSSEs og EUs våpenblokader,
- b) medlemsstatenes forpliktelser etter Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen, Konvensjonen om biologiske våpen og toksin-våpen samt etter Konvensjonen om kjemiske våpen,
- c) medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australia-gruppen, Kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Gruppen av leverandører av kjernefysisk materiale og Wasse-naar-samarbeidet,
- d) medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere noen form for anti-personellminer.

Kriterium 2

Respekten for menneskerettighetene i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- a) avstå fra å utstede eksportlisens når det foreligger en klar risiko for at den planlagte eksporten kan bli brukt til intern undertrykking,
- b) i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type utstyr det gjelder, ved utstedelse av lisenser til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller Den europeiske union har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slikt utstyr, eller tilsvarende utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte slutt-brukeren har anvendt til intern undertrykking, eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller sendt til en annen slutt-bruker enn angitt og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med nr. 1 i denne atferdskodeksens operative bestemmelser

skal det vurderes nøye hvilken type utstyr det dreier seg om, særlig om utstyret er ment for interne sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig og nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettigheter og Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Kriterium 3

Den interne situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende spenninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal ikke tillate eksport som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende spenninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

Kriterium 4

Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet

Medlemsstatene skal ikke utstede eksportlisens dersom det foreligger en klar risiko for at den påtenkte mottakeren vil bruke den planlagte eksporten aggressivt mot en annen stat, eller for å tvinge igjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- a) om det pågår en væpnet konflikt, eller om det er sannsynlig at en slik konflikt kan oppstå, mellom mottakerstaten og et annet land,
- b) om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom ved makt,
- c) om det er sannsynlig at utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- d) nødvendigheten av å unngå i vesentlig grad å påvirke den regionale stabiliteten i negativ retning.

Kriterium 5

Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier hvis eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinnede og allierte land

Medlemsstatene skal ta hensyn til

- a) hvilken virkning den påtenkte eksporten kan ha på deres egne, på vennligsinnede og allierte lands og på andre medlemsstats forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke skal berøre deres forståelse av kriteriet om respekt for menneskerettighetene eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,
- b) risikoen for at de gjeldende varene kan bli brukt mot deres egne styrker eller mot styrkene til vennligsinnede og allierte land eller mot andre medlemsstats styrker,
- c) risikoen for omvendt utvikling eller utilsiktet teknologioverføring.

Kriterium 6

Kjøperlandets atferd overfor det internasjonale samfunn, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilken type allianser det har inngått, og respekten for folkeretten

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- a) støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet,
- b) overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om det har avstått fra maktbruk, også i henhold til internasjonal humanitærrett som får anvendelse på internasjonale og ikke-internasjonale konflikter,
- c) forpliktelse til ikke-spredning og andre former for våpenkontroll og avvæpning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om våpenkontroll nevnt i kriterium 1 bokstav b).

Kriterium 7

Risikoen for at utstyret vil bli avledet i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår

Ved vurderingen av hvilken virkning den planlagte eksporten kan ha på importlandet, og av risikoen for at varene kan bli avledet til en uønsket sluttbruker, skal det tas hensyn til følgende:

- a) mottakerlandets legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell

- deltakelse i FNs og andre fredsbevarende operasjoner,
- b) mottakerlandets tekniske ferdigheter til å bruke utstyret,
 - c) mottakerlandets evne til å utøve effektiv eksportkontroll,
 - d) risikoen for at våpen vil bli reeksportert eller avledet til terrororganisasjoner (anti-terrorutstyr vil kreve særlig nøye vurdering i denne forbindelse).

Kriterium 8

Våpeneksportens forenlighet med mottakerlandets økonomiske evne og tekniske ferdigheter, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen

Medlemsstatene skal vurdere, på bakgrunn av opplysninger fra relevante kilder som UNDP, Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og OECD-rapporter, om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerlandet. De vil i denne forbindelse vurdere den relative størrelsen på mottakerlandets militære og sosiale utgifter, idet de også tar hensyn til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg 4

Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi

1. Håndvåpen m.v. for militært eller annet formål:
Revolvere, pistoler, geværer, maskingeværer, maskinpistoler, harpuncanoner og harpungeværer; andre ildvåpen eller lignende apparater som avfyrrer en eksplosiv ladning; bajonetter.
Merknad: Pkt. 1 omfatter ikke glattborede haglgeværer, konstruert for jaktbruk, og antikke håndvåpen fra før 1890.
2. Artilleri m.v.
 - a) Artillerienheter, inklusive kanoner og mortere, samt granatkastere og panservernvåpen innbefattet pansergevær, granatgevær og panserskudd.
 - b) Flammekastere.
3. Missilsystemer, bomber, raketter, torpedoer, land- og sjøminer, håndgranater.
4. Ildledningsutstyr, søkerutstyr, utstyr for håndtering, mottiltak m. v.:
 - a) Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for ildledning, håndtering, kontroll, armering, utskyting, styring, deteksjon, lokalisering, fjerning, sveiping, jamming, destruksjon eller desarmering av materiell nevnt i punktene 2 og 3.
 - b) Sonarer og sonarutstyr, herunder sonarbøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
5. ABC-våpen m.v. :
 - a) Radioaktive, biologiske og kjemiske våpen.
 - b) Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for utplassering, utskyting, spredning eller nøytralisering av våpen nevnt under punkt 5a.
 - c) Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for deteksjon av våpen nevnt under punkt 5a.
 - d) Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for rensing av objekter som har vært utsatt for kjemiske stridsmidler.
 - e) Tåregasser og andre substanser som forårsaker irritasjon eller redusert fysisk yteevne, av midlertidig karakter.
6. Ammunisjon, sprengstoff m.v.:
 - a) Ammunisjon til produkter nevnt i punktene 1 og 2.
 - b) Magasiner og utstyr for innføring av ammunisjon.
 - c) Sprengstoff, krutt og tennmidler spesielt konstruert eller modifisert for materiell i punktene 3, 5 og 6a.
 - d) Sprengladninger spesielt konstruert eller modifisert for militært formål samt avfyringsmidler, herunder tennhetter, til slikt materiell.
 - e) Drivladninger for missiler, raketter og torpedoer.
 - f) Pyrotekniske artikler og røykutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
7. Elektronisk utstyr m.v., ikke nevnt under pkt. 4:
 - a) Sambandsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Elektronisk krigførsutstyr, herunder antiradarsystemer og radarvarslere.
 - c) Navigasjonsutstyr, avstandsmålere, posisjons- og retningssendere, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - d) Laser-, partikkelstråle- eller mikrobølgevåpen.
 - e) Annet elektronisk utstyr, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
8. Fartøyer m.v., undervannsutstyr:
 - a) Fartøyer, herunder undervannsfartøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Ubåt- og torpedonett.
 - c) Pontongbroer.
 - d) Dykkerutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
9. Luftfartøyer, m.v.:
 - a) Luftfartøyer og romfartøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Fallskjermer for stridende personell eller for slipp av last

10. Beltebiler, amfibiebiler og andre kjøretøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål, stridsvogner, militære bergningsvogner.

Merknad: Pkt. 10 omfatter ikke ubevæpnede og ikke-pansrede kjøretøyer fra før 1950, konstruert for kjøring på vei.

11. Beskyttelses- og redningsutstyr m.v., spesielt konstruert eller modifisert for militært formål:

G-drakter, trykkdrakter, isolasjonsdrakter, beskyttelsesklær, skuddsikre vester, beskyttelsesutstyr for minerydding, hjelmer, surstoffutrustninger, pusteutstyr, fallskjermer, katapulter og andre utskytningsanordninger.

12. Hangarer, tilfluktsrom og andre bygninger, samt containere, provisoriske bygg og telt, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål

13. Kamouflasjemateriell.

14. Fotomateriell:

- a) Kameraer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
- b) Utstyr for tydning av flyfotografier, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.

15. Intendanturmateriell, herunder bekledning, drivstoffer, kvarter- og kontormateriell samt utstyr for forpleining, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.

16. Materiell, herunder simulatorer, spesielt konstruert eller modifisert for opplæring i bruk eller vedlikehold av produkter under 1-15 ovenfor.

17. Komponenter, deler, delsystemer og tilleggsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for produkter under 1-16 ovenfor, som følger:

- 1. For produkter under pkt. 1 ovenfor.
- 2. For produkter under pkt. 2 ovenfor.
- 3. For produkter under pkt. 3 ovenfor.
- 4. For produkter under pkt. 4 ovenfor.

5. For produkter under pkt. 5 ovenfor.

6. For produkter under pkt. 6 ovenfor.

7. For produkter under pkt. 7 ovenfor.

8. For produkter under pkt. 8 ovenfor.

9. For produkter under pkt. 9 ovenfor.

10. For produkter under pkt. 10 ovenfor.

11. For produkter under pkt. 11 ovenfor.

12. For produkter under pkt. 12 ovenfor.

13. For produkter under pkt. 13 ovenfor.

14. For produkter under pkt. 14 ovenfor.

15. For produkter under pkt. 15 ovenfor.

16. For produkter under pkt. 16 ovenfor.

18. Programvare:

- a) Programvare spesielt utviklet eller modifisert for å inngå i produkter under 1-17 ovenfor.

- b) Programvare spesielt utviklet eller modifisert for konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller drift av produkter under 1-17 ovenfor.

- c) Programvare, ikke dekket av 18.a. eller 18.b. ovenfor, spesielt utviklet eller modifisert for å realisere funksjoner av militær karakter.

19. Materialer, maskiner, verktøy m.v.:

- a) Materialer, kjemikalier og andre substanser spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.

- b) Maskiner, verktøy og utrustning spesielt konstruert eller modifisert for utvikling, konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller kontroll av produkter under 1-18 ovenfor.

20. Teknologi spesielt knyttet til produkter under 1-19 ovenfor.

NB! Liste I omfatter ikke modeller («dummies») uten militær funksjon, beregnet for utstilling, etc.

Vedlegg 5

Oversikt over medlemskap i de multilaterale eksportkontrollregimene

Land	Zangger-komiteen	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia-gruppen	Regimet for eksportkontroll av missil-teknologi (MTCR)	Wassenaar-samarbeidet
Argentina	x	x	x	x	x
Australia	x	x	x	x	x
Belgia	x	x	x	x	x
Brasil	-	x	-	x	-
Bulgaria	x	x	x	x	x
Canada	x	x	x	x	x
Danmark	x	x	x	x	x
Estland	-	x	x	-	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Hellas	x	x	x	x	x
Hviterussland	-	x	-	-	-
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	-	x	x	-
Italia	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kasakhstan	-	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Kroatia	-	x	-	-	-
Kypros	-	x	x	-	-
Litauen	-	x	x	-	-
Latvia	-	x	-	-	-
Luxembourg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x
Nederland	x	x	x	x	x
New Zealand	-	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Romania	x	x	x	-	x
Russland	x	x	-	x	x
Slovakia	x	x	x	-	x
Slovenia	x	x	x	-	x
Spania	x	x	x	x	x
Storbritannia	x	x	x	x	x

Land	Zangger-komiteen	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia-gruppen	Regimet for eksportkontroll av missil-teknologi (MTCR)	Wassenaar-samarbeidet
Sveits	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sør-Afrika	x	x	-	x	x
Sør-Korea	x	x	x	x	x
Tsjekkia	x	x	x	x	x
Tyrkia	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	-	x	x
Ungarn	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Østerrike	x	x	x	x	x
Sum	35	45	39	34	38

EU-kommisjonen deltar i Australia-gruppen, samt som observatør i Nuclear Suppliers Group.

Endringer i 2006: Kroatia ble tatt opp som medlem i Nuclear Suppliers Group.

(Informasjon om eksportkontroll- og ikke-spredningsregimene finnes i kapittel 5).
